

D/10-a

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
Pedagógiai-Pszichológiai
Szakcsoport Könyvtára

A Z

ÁLTALÁNOS ISKOLA TÖRTÉNETE

GYŐR-SOPRON

MEGYÉBEN

1945-1963

KÉSZÍTETTE

Kemenes József

tanítóképzőintézeti

tanár

GYŐR

Tartalomjegyzék

Bevezetés.	1.
I. Az örökség. Az újjáépítés éve.	5.
II. Harc az általános iskola megteremtéséért.	21.
Harc az iskolák államosításáért.	37.
III. Az általános iskola fejlődése.	47.
1./ Az általános iskola tárgyi feltételei.	
a./ Az általános iskolák száma.	52.
b./ Tantermek száma.	55.
c. Az iskolák felszerelése.	61.
2./ Az általános iskolák személyi feltételei.	
a./ A tanulók létszámának alakulása.	63.
b./ A nevelők létszámának alakulása.	67.
c./ a szakrendszerű oktatás.	70.
3./ A gyakorlati oktatás helyzete a megyében.	74.
4./ Az általános iskola különböző típusai.	77.
5./ A napközi -otthon fejlődése.	82.
6./ Az általános iskolai felnőttoktatás.	
a./ A dolgozók és belevételezők iskolája.	84.
b./ Az üzemi általános iskolák.	88.
7./ Az iskolázottság helyzete a megyében.	91.
8./ Megyei kulturális távlati terv.	94.
Befejezés.	96.
Felhasznált irodalom.	97.
Országos és megyei intenzitási viszonyszámok	100.

B E V E Z E T É S

Neveléstörténetünk tudományos kutatásához hozzátartozik a minél sokoldalubb dokumentáció. Ez a tanulmány egyrészt azt a célt tűzte ki, hogy marxista szemlélettel mutassa be egy megyének dokumentumai alapján alsófoku oktatásunk legfontosabb intézményének, az általános iskolának fejlődését és történetét.

Lenin a régi iskola jellemzésénél rámutatott arra, hogy: "Meg kell tudnunk különböztetni, mi volt rossz, vagy hasznos számunkra a régi iskolában, s ki kell tudnunk választani belőle azt, ami nélkülözhetetlen a kommunizmus számára." Ezt az elvet tartotta szem előtt pártunk és kormányunk, amikor iskolarendszerünket felülvizsgálta, és az általános iskolát életre hívta. A Magyar Kommunista Párt a nevelők és szülők között egyaránt népszerűvé tudta tenni köznevelésünk első demokratikus reformját, és ennek megvalósítása érdekében széleskörű társadalmi, politikai bázist biztosított a múltban és a jelenben is.

1963-ban lépett életbe az általános iskola negyedik tanterve, mely szerint az iskola célja: "A kommunista ember alapvonásainak kialakítása." Az általános iskola, mint jól bevált iskolatípus továbbra is alapintézménye marad oktatási rendszerünknek, és mindig a társadalmi igények kielégítéséhez szükséges alapozást végzi el. Ezt az igényt az 1961. évi III. törvény a következőképpen állapítja meg:

"A szocializmus építése sokoldaluan művelt embereket kíván, a jövő szocialista állampolgárai pedig joggal várnak az iskolától nevelést, amelynek segítségével erejük és képességük szerint részt vehetnek az alkotó munkában."

5 Jelen tanulmány másik célja az, hogy meggyénk általános iskolatörténetének bemutatásával elősegítse a szocialista kultúra fejlődését. Társadalmunk fejlődésében olyan szakaszhoz értünk, amikor a forradalom teljes győzelmének legfőbb feltétele, a szocialista kultúra erőteljesebb kibontakozása. A szocialista társadalom fejlődése nagyon sokban függ a tömegek tudatosságától, általános és szakmai műveltségének színvonalától. A szakemberek számától és tudásától. Az MSZMP VIII. kongresszusa elemezte a gazdasági, politikai ideológiai és kulturális feladatok összefüggéseit, és kiemelte a gazdasági, valamint az ezekkel összefüggő művelődési feladatokat, mint a jelenlegi szakaszban a leglényegesebbeket. A határozat többek között kimondja: "Kulturális forradalmunk további fejlődésében meghatározott szerepe van a közoktatásnak. A szocializmus teljes felépítéséért folyó forradalmi harcnak mind fontosabb színterévé válnak az iskolák, egyetemek, nemcsak azért, mert itt formálódik a jövő nemzedéke, hanem azért is, mert az iskola, a pedagógusok hatásköre ma már messze túl nő az iskola feladatain, kiterjed szinte az egész társadalmi életre. Az új ember formálásában a tanítók, a tanárok a legfontosabb társadalmi tényezők, a párt legjobb harcostársai."^{1./}

A VIII. kongresszus határozata a művelődési munka tartalmi jegyeinek pontos meghatározása, a fő feladatok világos kijelölése mellett a múlt és a jelen helyzet reális és alapos elemzésével jelentős segítséget adott a helyi, a megyei munkára vonatkozó következtetések megfelelő levonására. Az általános iskola fejlődésében az iskolák államosítása óta a legfontosabb előrelépést a meghirdetett iskolareform jelentette. Ez új szakaszt jelent közoktatási rendszerünkben, s egyben új nagyszerű feladatokat is. Épp ezért jelen tanulmány a megye általános iskoláinak történetének bemutatásával az iskolareform helyes végrehajtásához nyújt segítséget.

Az oktatási törvény megállapítja, a szocializmus teljes felépítésének következményét. Három alapvető célkitűzést kell kiemelni:

- a./ Váljék szorosabbá iskoláink kapcsolata az élettel, a gyakorlattal, a termeléssel.
- b./ Magasabbra kell emelni az egész dolgozó nép, különösen az ifjúság korszerű általános és szakmai műveltségét.
- c./ Iskoláink a szocialista világnézet és erkölcs alapjain neveljenek igazi hazafiakat, akik odaadással szolgálják a szocializmust, a népek testvériségének ügyét, építik és védik a nép államát. 1./

1./ Miklósvári Sándor: Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének főbb kérdései. Művelődésügyi Minisztérium, Budapest, 1963.

Az oktatási reformtörvény széles körben való megismertetésére a megyében is nagy gondot fordítottak. Megyei, Járási, városi, és községi szinten több ezren megvitatták a hasznos észrevételeket, javaslatokat tettek.

5 A fenti célkitűzések indítottak arra, hogy Győr-Sopron megye általános iskoláinak történetét dokumentumok alapján feldolgozzam. Tanulmányomban megyei viszonylatban foglalkozom a népiskolák helyzetével, a gyászos örökséggel, melyet az ellenforradalmi rendszer a veszített háboru után ránk hagyott. Bemutatom azt a küzdelmet, melyet a megye haladó tényezői folytattak az általános iskola megteremtéséért, azok államosításáért. Az iskolák tárgyi és személyi szükségleteit, ennek fejlődését a statisztika alapján ismeretem. Végül rámutatok az iskolázottság alakulására Győr-Sopron megyében.

6 Az anyag gyűjtésénél és feldolgozásánál feljességre törekedtem, mégis a fenti témákon kívül most más anyaggal nem foglalkozom. Így az általános iskola tartalmi vonatkozásaival, a tantervek és a tankönyvek történetével, továbbá az általános iskola belső életével, a tanulmányi előmenetellel, az uttörő-szervezet fejlődésével sem, mert mindezek szerintem az országos történethez tartoznak elsősorban. Országos szinten ezt az anyagot már összegyűjtötték és feldolgozták. Megyei vonatkozásban ez az anyag külön tanulmányt érdemel.

6 Tanulmányomhoz az anyagot eredeti dokumentumok alapján gyűjtöttem. Így a győri, a soproni és a székesfehérvári Állami Levéltár Tanfelügyelőség iratait, valamint a Közigazgatási Bizottsághoz küldött tanfelügyelői jelentéseket tanulmányoztam.

4-5 A statisztikai adatokat a Művelődésügyi Minisztérium és Győr Városi Tanács Statisztikai Osztályától kaptam. A Megyei Tanács Művelődési Osztály vezetőjének az egyes tanév végi beszámolóiból is gyűjtöttem anyagot. Sajnos néhány adatot már nem találtam meg, a Művelődésügyi Minisztériumban is hiányoztak pl. az 1947-48-as tanév statisztika adatai. Ezért is szükséges a megyei anyagot összegyűjteni.

I.

Az örökség. Az ujjaépítés évei.

8 Mielőtt a megye általános iskoláinak kialakítást ismertetném, szükséges a megye felszabadulásának eseményeit és közigazgatási fejlődését röviden áttekinteni, mert csak így látjuk világosan annak változásait és fejlődését.

Az általános iskolát felszabadulásunk évében hívták életre, ezért szükséges, hogy felidézzük emlékeztetőül azok számára, akik ezt átélték s okulásul azok számára, akik később születtek, azokat a napokat, amikor a szovjet hadsereg Győr-Sopron megyét felszabadította a német fasizták megszállása alól. A 193 napnak krónikájából, melynek első napja 1944. szept. 24-ével hazánk felszabadításával kezdődött és az utolsó napja 1945. ápr. 4-én befejeződött, a megyére a 185-191. napok tartoznak.

Győr városát 1945. márc. 28-án szabadította fel a szovjet hadsereg. A megye felszabadítása március 27-től április 2-ig tartott. 1./

Hazánk felszabadításakor a megyében a szovjet csapatok megállás nélkül üldözték a németeket, nem hagytak nekik időt pihenésre és erőik összeszedésére. Felszabadításunk után a Szovjetunió baráti támogatásával megindulhatott az egész országban és itt a megyében is az élet. A magyar népi demokrácia hosszú és kemény harcok árán született meg. A felszabadulás után a fiatal magyar demokráciának pártunk vezetésével mindenekelőtt a gazdasági és politikai problémákkal kellett megbirkóznia. De nemcsak az ipar és mezőgazdaság, hanem a kultúra területén is kemény harcokat kellett megvívnia.

Az új magyar állam megteremtésével az ország társadalmi és gazdasági rendjének átszervezésével kezdődhetett meg a szocialista kulturforradalom. A kulturforradalom programját a Magyar Kommunista Párt még a háború alatt kidolgozta. Ezt a programot a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front is magáévá tette, és még 1944. decemberében az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenben el is fogadta.

9 A felszabadulás előtt a mai Győr-Sopron megye közigazgatásilag négy megyéből tevődött össze: Győr, Moson, Pozsony, Sopron. Az 1920. évi trianoni békeszerződés után a megyéket és a járásokat összevonták.

Igy meggyénk két részből állott, Győr-Moson-Pozsony, közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék, székhelye Győr, és Sopron vármegye, székhelye Sopron.

Az 1936. évi statisztika szerint:

Győr-Moson-Pozsony k.e.e.v.m.lo4 községből, 4 járásból, 1 tjv.-ból
Sopron vármegye 114 " 4 " 1 " állt.

összesen: 220 község, 8 járás, 2 tjv. 1./

Ugyanekkor Győr megyéhez 309, Sopronmegyéhez 174 puszta és telep tartozott.

Az 1945. évi statisztika szerint:

Győr-Moson vármegye 98 községből, 4 járásból, 1 tjv.-ból.
Sopron " 111 " 8 " 1 " állt.

összesen: 211 község, 8 járás, 2 tjv. 2./

1946-ban Csehszlovákiához csatoltak négy községet: Tejfalú, Csölöztő, Gutor, és Somorja. 1947-ben pedig a "pozsonyi hídfő" három községet: Dunacsún, Horvátjászfalu, Oroszvár.

Az 1960. évi statisztika szerint:

Győr-Sopron megye 174 községből 5 járásból és 3 jyv.-ból áll. 3./

1./ Statisztikai Zsebkönyv. 1936. 21. o.

2./ Statisztikai Zsebkönyv. 1946. 30. o.

Az 1945/4330. sz. M. E. r. szerint.

3./ Statisztikai Évkönyv XVI. Oktatás. Budapest,
1961. 315.-319. o.

5
13
(
(
A megyének többszöri közigazgatási átszervezésére azért volt szükség, mert a földosztás után megszűntek az uradalmak, a grófok, a bárók, több ezer holdas birtokai. A puszták, a tanyák, az uradalmak lakói a közelükben levő községekbe költöztek. Ezeken a területeken az iskolák elnéptelenedtek, megszűntek. Így értjük meg, hogy míg 1945-ben a megyének háromszáz-negyvenegy népiskolája, 15 polgári iskolája és 10 gimnáziuma volt jelenleg pedig 259 általános iskolája van. 25 %-kal kevesebb az iskola, mint 1945-ben. Ezt egyrészt a közigazgatás rendezésével, másrészt az iskolák államosításával magyarázhatjuk.

Az esztelen háboru romokba döntötte az országot, az iskolák személyi és tárgyi javait szétszórta, szétzúszta. Habár Dunántulnak ezen a részén nem voltak súlyos harcok, mert az ellenséget itt csak üldözni kellett, mégis a megye iskoláiban sok kárt okoztak. A Soproni tanfelügyelő havi jelentésében a Közigazgatási Bizottságnak a Főispán úrral közli, hogy az iskolák tetőzete, ajtóí, 80-100 %-ban megrongálódott, tönkrementek. Főleg a bombázásoktól sérültek, és rongálódott meg az iskolák épületei. 1./

Az 1943-44. tanév a 8500/1944. sz. VKM. rendelet alapján 1944. ápr. 1-vel végetért. A miniszter azonban mindjárt gondoskodott arról, hogy az állami és községi tanítókat a királyi tankerületi főigazgatók útján a közigazgatási munkába osszák be. /1670/1944. sz. VKM. r. /

1./ Soproni Állami Levéltár, Tanfelügyelőség
iratai: 3/1945. aug. 3.

A győri tanfelügyelő ezzel kapcsolatban a következőket jelenti a Közigazgatási Bizottságnak: "Győr szabad királyi városban jelenleg 24 férfi és 23 tanítónő, mint állami tanerő működik. Ebből 9 tanító a közigazgatásnál dolgozik, így a m. kir. pénzügyi igazgatóságnál, 4 a légoltalmi szervnél, 6 katonai szolgálatban, 7 tanító szükséglakásban él, mert bombakárosult, 2 munkaképtelen, 3 tisztiorvosi bizonyítvány alapján betegszabadságon van. A többi olyan idős, vagy beteges, illetve kisgyermekes anyák akiknek beosztása méltánytalanság lenne."1./

Igy a győri tanítók a közérdekű munkából kivették részüket.

A tanfelügyelő felkérte a felekezeti iskolák nevelőit is, hogy vegyenek részt a közérdekű munkákban. Azok szívesen tettek eleget a kérésnek. Így az itthonmaradt nevelők közül a férfiak levanteoktatásban, hatósági légvédelmi szolgálatban, a nők a napköziotthonokban, egészségügyi szolgálatban, a gyermekek vidékre költöztetésében, és felügyeletében vettek részt.

A háború alatt nemcsak a nevelőket vitték el katonának, vagy közhasznú közigazgatási szolgálatba, hanem a gyermekeket is. 1945. január 1-én, amikor a szovjet csapatok egy része Budapestet már körülvette - másik része pedig Tataig ért el, - parancs jelenik meg Győr utcáin, mely szerint minden 12-18 éves tanulónak levante szolgálatra kell jelentkeznie.

1./ Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség.
iratai: 1418/1944. ápr. havi jelentése.

Gyermekeinket is kihurcolták és csak a felszabadulás után szivárogtak haza egyenként Németországból és Ausztriából. Hazatérve elmesélték, hogy 3 heti gyaloglás és légitámadások után kifosztva Linzben amerikai csapatok kezébe kerültek, akik hazairányították őket. 1./

Az 1944-45-ös tanév szeptember-október, majd június hónapokból állott a megyében. A soproni tanfelügyelőség a háboru alatt Harta községbe költözött és 1945. május 5-én tért vissza Sopronban. Mivel régi helyére nem tudott visszamenni, a saját lakását rendezte be hivatalnak. Ez minden esetre szép tény volt részéről de ezzel még nem tudta jóvátenni addigi hibáit, mert 1945. július 12-én a tanfelügyelőt és titkárát letartóztatták és internálták. Mindkettőt az igazolások során "hivatalvezetői állásra alkalmatlanként" igazolták. 2./

33 Az 1945-46-os tanévet nehéz volt elkezdeni, hisz mindent újból kellett elindítani. Az épületeket helyre kellett állítani, a nevelőket vissza kellett hívni az iskolájukhoz, sőt még a tanulókat is fel kellett szólítani tankötelezettségük teljesítésére. A gazdasági pusztítás mellett a háboru általános lazulást az ifjúság egy részének szabadságát is eredményezte. Az iskolai élet megindulását több helyütt a reakció rémhírterjesztése is igyekezett megzavarni.

1./ Szabad Győr /demokratikus pártok lapja/ 1945. jun.

17.

2./ Soproni Állami Levéltár 31/1945. aug. 9. és

46/1945. szept. 13.

1945. ápr. 25-én jelenik meg az első "Győri Ujság," mely a demokratikus pártok politikai napilapja, és ez május 2-án a győri tanfelügyelő útján felszólítja a szülőket, hogy küldjék gyermekeiket iskolába, és ne higgyjenek a reakciós propagandának, a szóbeszédnek és meséknek, mert ha gyermekeiket nem küldik iskolába, a demokrácia élni fog törvényadta jogával, és igazolatlan mulasztókat megbünteti. 1./

A megye több községében hiába tobozozták a tanköteleseket, mert az iskolákat, különösen az államiakat katonai, kórházi, vagy fogolytábori célokra vették igénybe. Így foglalták le Győr-Révfa, Gyárváros, Enese, Máriakálnok és Hegyeshalom népiskoláit. 2./

35-
36
/8
A soproni tanfelügyelő 1945. aug. 9-i jelentésében azt írja, hogy csak Brennbergbánya állami népiskolája kezdheti el a tanítást. Ezért a VKM.-hez fordult kéréssel, hogy a Szövetségesek Központi Ellenőrző Bizottságánál hasson oda, hogy a soproni iskolák épületeit szabadítsák fel, mert máskülönben nem tudják a tanítást megkezdeni. A választ csak 1946. febr. havában kapta meg a SZKEB-től, e szerint csak a soproni Római katolikus, az orsolyarendi róm.kat. és az erdei iskolát ürítik ki. A soproni evangélikus és az állami népiskolát csak később tudják felszabadítani. 3./

1./ Szabad Győr. 1945. máj. 2.

2./ Győri Állami Levéltár Tanfelügyelőség iratai:
1830/1947.

3./ Soproni Állami Levéltár Tanfelügyelőség iratai:
31/1945. aug. 9.

Győrsziget állami népiskolájában a kibombázott polgári lakosság kapott hajlékot. A gyárvárosi iskolát a szovjet parancsnokság kórház részére foglalta le. Az iskola 330 tanulója a Grábgyár kaszinóhelységében kapott helyet, ahol csak délután tanítottak. A szovjet katonai hatóságok országosan is de itt a megyében is támogatták az iskolák megnyitását, a tanulás megkezdését. 1./

36
8-9
Nagyon sok helyen volt iskola, de tanítóhiány miatt nem működhetett. Így az állami gazdaságok sopronpusztai iskolája, a romai kat. iskola Beziben, Arakon, és a köpcsenymajori állami népiskolában tanítóhiány miatt nem kezdhették meg a tanítást. Az utóbbinál a tanfelügyelő a következőket írja: "Ebbe az iskolába még kötéllel sem tudnak tanerőt fogni" 2./

36
I/4
A Közigazgatási Bizottságnak tett jelentésében máshol a győri tanfelügyelő a következőket írja: "Nagyon szomorú jelentést kell tennem Alsévámos községből, mi szerint az idén tanulóhiány miatt nem nyílt meg az első osztály. Az ottani plébános számítása szerint ha valami közbe nem jön, 35 éven belül a község kihal." 3./

37
II/1
Pesszimistának bizonyult a felfogás, mert azóta 18 év telt el, és a községben többen élnek, mint 1945-ben..

"Mint csemegét emlitem- írja továbbá a tanfelügyelő - Sáráspusztai közigazgatási és egyházi helyzetét.

1./ Győri Állami Levéltár: 1418/1945. és 1562/1962.

2./ U. O. 2247/1945.

3./ U. O. 2247/1945.

37
Sáráspuszta közigazgatásilag Alsóvamoshoz tartozik, jegyzősége Bácsán van, plébániája Győr-Révfaluban. A gyermekek Bácsára járnak iskolába. A sáráspusztai tanulók a tanítók véleménye szerint évek óta a bácsai iskolának legkiválóbb növendékei." 1./

Ez a jelentés is mutatja, hogy közigazgatásunk is időszerűtlen és elavult volt már.

32
Elnéptelenedés miatt megszűnt a győri ortodox és a neológ izraelita népiskola, a levéli római kat. és az oroszváfi evangélikus népiskola. Véglegesen megszűnt a Rohrerföld állami népiskolája, a győrsövényházi és a mosonmagyaróvári rossz emlékü "Volksbund" népiskola is. Sok gondot és problémát okozott a tanfelügyelőségeknek a svábok kitelepítése. Több helyen a kitelepítés után az új gazdák letelepítésénél a tanfelügyelőségeket nem vonták be, így az iskolák, valamint a tanítói lakások céljaira megfelelő épületeket a kormánybiztos mind igénybe vette. Levél község új telepesei a miniszterhez fordultak, hogy részükre állami iskolát szervezzenek, mert a felekezeti iskolák fenntartásával járó költségeket nem tudják fedezni. A kérést a tanfelügyelőség ~~par~~átólólag felterjesztette, és addig is négy tanerőt küldött oda. Hasonló kéréssel fordult Máriakálnok, és Rajka község is a tanfelügyelőséghez. Noha az utóbbinak volt állami népiskolája, de az új település miatt a tanerő létszámát emelni kellett. 2./

1./ Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség iratai:

2247/1945.

2./ U. O.

17

Az ujjaépítés éveiben a pedagógusokra nemcsak a tanítás nehéz munkája várt, hanem a meginduló élettel járó ezernyi feladat is. A tanítók résztvettek a földosztó és termelési bizottságokban, a közmunkák irányítását a károk összeírását stb. végezték. A legnehezebb helyzetük kétségtelenül miként a többi dolgozóknak is - különösen a városiaknak, az infláció ideje alatt volt. A helyi sajtóban a következőket olvassuk: "Lehetetlen állapot, amikor a pénz értéke napról napra kevesebb, a tanítószág hónapok óta csak előleget kap, amiből nem tud megélni." Különösen az uradalmi iskolák fenntartása probléma. Máshol: "Havi 105 000 pengőből a szellemi proletárság legnehezebb életét élik ma a győri pedagógusok, írja Pintér István, Győr-megyei szakszervezeti titkár, - az, hogy Győrben megnyíltak háború után az összes iskolák, hogy a karácsonyi szünetig zavartalanul tanítottak, ez elsősorban a pedagógusok kitartásának eredménye volt. Ma, amikor az oktatás teljes embereket kíván, megengedhetetlen, hogy a pedagógusok pályájukkal össze nem egyeztethető módon keressék meg a mindennapit." 1./

A legnagyobb felháborodást a győri nevelők és tanulók között az váltotta ki, hogy mikor két győri lap is közölte a MTI azon jelentését, hogy "szakszervezetek és a társadalmi szervek széleskörű társadalmi akciót indítottak a tarthatatlan nyomorral küzdő pedagógusok megsegítésére. A győri diákok másnap írással fordultak a laphoz, és mély felháborodással nyújtották át tiltakozásukat.

A "Gyermekeink nevelőért" c. akciót és mindenféle könyöradományt, mind a tanulók, mind a nevelők visszautasítottak. Noha már jó forintunk volt, a pedagógusok helyzete mégis kétségbeejtőnek mutatkozott. A győri pedagógusok és a győri MKP figyelemmel kísérte a VKM. tevékenységét, és ezzel kapcsolatban a következőket írja:

48-49 { "Szép amit a pedagógusok akarnak, de ha nincs pénz - mondja Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, de a pesti lapok közlése szerint arra volt pénze, hogy tízezer svájci frankot átutalhasson egy Bisszaboni fasizta lektor-nak, elmaradt illetmény címen." 1./

A gazdaságilag tönkrement ország természetesen nem tehetett anyagi kivétlelt a pedagógusokkal kapcsolatban.

A pedagógusok érdekeik megvédéséért ugyanint a többi dolgozó ők is szakszervezetbe tömörültek. Győrben 1945. jun. 6-án alakították meg a Pedagógusok Szabad Szakszervezetét. Ezen a gyűlésen a pártok képviselői is jelen voltak, Kurucz György gimnáziumi igazgató elnökölt, és ő a következőket említette: "A nemzet napszamosai voltunk a szó rossz értelmében mert csak adhattunk tudást, munkát, egész életünket, de kérni, különösen követelni nem volt jogunk. Ez nem illett a nemzet napszamosaihoz." 2./

1./ Dunántuli Szabad Nép jul.31.nov.13.-dec.19.

2./ U. O. 1945. jun. 6.

50 A pedagógus szakszervezet élelmiszerrel, ruhaakcióval gondoskodott a pedagógusokról. A szakszervezet azonban nemcsak anyagi érdekekért, hanem a szellemiekért is harcolt. Mind országosan, mind a megyében kulturforradalmunk fő motorja az MKP. mellett - kommunista vezetésű - pedagógus szakszervezet volt. Az általános iskola megvalósításáért, a pedagógusok szakmai és ideológiai továbbképzéséért, az iskolák államosításáért mindent megtett. A szakaszervezet nem egyszer a nevelők mozgósításával kényszerítette a hivatalos állami szervet a minisztériumot a szükséges lépések megtételére. A minisztérium halogató magatartásával szemben a pedagógus szakszervezet munkáját a párt által megszabott demokratikus kulturpolitika hatékony szolgálata jellemezte.

A szakszervezet megyei tevékenysége is azt bizonyította, hogy megalakulásától kezdve a lenini utmutatás szellemében dolgozott. Lenin 1918. jun 5-én az internacionalista tanárok oroszországi kongresszusán fejtette ki: "Fel kell szabadítani az életet, a tudást, a tőke, a burzsoázia uralma alól. A tanítók nem zárkoznak be a szoros értelemben vett tanítói tevékenység szűk keretei közé. A tanítóságnak egybe kell forrnia a dolgozók egész harcoló tömegével. Az új pedagógia feladata az, hogy összekapcsolja a tanítói tevékenységet a társadalom szocialista megszervezésének feladatával." 1./

Közben az iskolák szervezése és fejlesztése tervszerűen folyt. 1945. nyarán a ménfőcsanaki Bezerédi- kastélyban győri munkásgyerekek üdültek. 1./

38- Az uradalnak lakásaiból iskolákat szerveztek, így Hanság-majorban és Zselykepusztán. Itt az uradalmi lakásokból alakítottak iskolát. Az iskolák fenntartásához néhány hold földet is biztosítottak. A két pusztai népiskola a szociális körülményeknek is megfelelt, mert villanyvilágítással és vízvezetékekkel volt ellátva. Ezekben az iskolákban most már a volt zsellér és cselédgyermek is járhatott, akik felszabadultak több ezer holdas uraik hatalma alól. A sötét dűledező, földes iskolák helyett az uradalom legszebb lakásaiból alakított tantermekbe jártak. 2./

A győri tanfelügyelő felhívta Bácsa község figyelmét, hogy az ugynevezett Szitás-Bombon, illetve koldustelepen iskolát szervezzen, mert az itteni gyermekek Bácsa és Győr-Révfa között "ide-oda harmonikáznak." Határozott utasítás, hogy a telep tanköteles gyermekei részére iskolát kell biztosítani. Amennyiben a község nem tudja, úgy az állam létesít ott népiskolát. 3./

1./ Szabad Győr, 1945. július 20.

2./ Dunántúli Szabad Nép, 1945. aug. 31.

3./ Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség
iratai: 2247/1945.

"Iskolát kér 650 munkásgyermek Győrben az Erzsébet telepen". -Olvassuk a győri napilapban. Ezek a gyermekek a mákosdülői és az ujbágyosi népiskolába jártak. Télen a hideg miatt, ősszel és tavasszal a nagy sár miatt a nagy távolságot nem tudták végig gyakorolni. A tanfelügyelő az Erzsébettelep~~re~~ Népház vagy Kulturház helységét jelölte ki ideiglenesen, ahová állami tanítót is kirendelt. Így megkönnyítették a proletár gyermekek iskolába való járását. A tanfelügyelő különösen többször felvetette az iskola építésének gondolatát ezen a helyen. Tervet is készítettek s a helyet Ortutay Gyula kultuszminiszter is megnézte. Az építéshez 100.000 Ft-ot ajánlott fel. Mivel ott megfelelő helyet a talajvizsgálatok eredményei miatt nem találtak, az iskola építését elejtették, és a felajánlott összeget más iskola kapta meg. 1./

Tanítót kér Győr-Likócspusztá is, ahol Német Mihály, nyugatra menekült földbirtokos földjén 30 tanuló akart tanulni. A tanfelügyelőség Megsér-Likópusztán és Mosonszentjános Istvánpusztán állami iskolát szervezett. Márialiget pusztán, ahol a háboru előtt Habsburg- főhercegi uradalom volt, a földreform során a 40 családból álló cselédség kapta meg a földeket.

1./ Dunántuli Szabad Nép 1945. nov. 4.

1947. szept. 24.

39 De sajnos itt iskola nem működött, részben tanulóhiány, részben pedig mert a háboru alatt a lakók az iskolákba költöztek, s így ott helység hiánya miatt nem taníthattak. 1./

41-42 Az iskolák ujjaépítésére igen sok összeget fordított maga a minisztérium is, de a helyi megyei és járási szervek is. Sajnos Ezeknek az összegeknek kimutatásáról feljegyzésünk nincs, csupán a soproni tanfelügyelő 1946. máj. 15-i jelentésében közli, hogy a VKM iskolák helyreállítása és felszerelése címén egy milliárd pengőt utaltak ki. Ebből a soproni róm. kat. fiúiskola 650 millió pengőben, az evangélikus iskola 350 millióban, továbbá az Orsolyarend és az Isteni Megváltó Leányai rend részesültek. 2./

A megye 31 kastélyából eltűntek a grófok, a bárók, a lakályok s helyükbe iskolákat, üdülőket, nevelőotthonokat szervezttek az általános iskolai tanulók részére. Héderváron az általános iskola megszervezésével a kastélyban három község és 1 puszta tanulóinak biztosítottak iskolát. 3./

Kisbodak római katolikus népiskola tatarozására 50.000 pengőt kapott a kultuszminisztériumtól. 4./

1./ Dunántuli Szabad Nép: 1946.jun.15.nov.15.

2./ Soproni Állami Levéltár: 7/1946.

3./ Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség irata-
i: 4805/1946.

4./ U. O. 2247/1945.

42

Az ellenforradalmi rendszer gyászos öröksége, a hábo-
rus pusztítások ellenére is a romokon megindult az élet.
Megyénk nevelői felkészültek az 1945-46-os tanévre, s meg-
nyitották az iskolák kapuit, falukban, tanácsokon és városok-
ban egyaránt. Kétségtelen, hogy a dolgozó tömegek művelődés-
vágya erősebb volt minden akadálnál. Ez a lelkesedés vezet-
te a szülőket és a nevelőket, hogy az új típusú iskolában,
az általános iskolában jó munkát végezzenek.

Nagyon tanulságos, az örökség vizsgálatánál a népiskolák
fenntartóinak aránya. Az 1943-as statisztika szerint az is-
kolák fenntartói a következők:

Népiskolák a háboru előtt, 1943-ban.

52

Iskola	Győr-Moson-Pozsony v. megyében	Sopron v. megyében	Összesen:
Állami	30	6	36
Községi	9	1	10
Róm.kat.	110	117	227
Református	10	--	10
Evangélikus	25	31	56
Izraelita	2	4	6
Érdekeltségi	1	-	1
Egyesületi	2	1	3
Összesen:	189	160	349

A népiskolák fenntartói közül 299 felekezeti volt, az iskolák fenntartóinak 85 %. A népiskolák közül 11 róm. kat. és 1 községi uradalmi iskola működött. A katolikus iskolák közül 11 volt szerzetesi. Győr-Moson-Pozsony vármegyékben 5 tanerőnél kisebb iskola 161, míg 5 tanerőnél nagyobb iskola 28 volt.^{1./}

A számadatokból is kitűnik, hogy a felszabadulás után, midőn hazánkban a népi demokratikus forradalom megvalósítása került napirendre, a közoktatásügy tartalmában, irányában és formájában már nem volt járható, még akkor sem, ha azt demokratikus jelmezbe öltöztették is.

II.

Harc az általános iskola megteremtéséért és az

államosításért

Iskolarendszerünk gyökeres reformját egységesen követelték a Függetlenségi Frontba tömörült pártok, mignem a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére kormányrendelet mondta ki az általános iskola felállítását.

1945. augusztus 18-án jelenik meg a 6650/1945. sz. Miniszter Elnöki Rendelet, amely 1 §-ban a következőket mondja:

- 1./Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség iratai:
534/1945. ápr. 25. és 1790/1945.
Soproni Állami Levéltár 1943.okt.1.statistikai
adatok.

54-
55

"A népiskola I-VIII. és a gimnázium, illetőleg a polgári iskola I-IV. osztályai helyett Általános Iskola elnevezéssel új iskolát kell szervezni."

Ezzel valósággá vált a Tanácsköztársaság iskola-politikájának egyik legalapvetőbb intézkedése, a VIII. osztályos népoktatás. Ez az intézkedés - mint ahogy Révai elvtárs mondotta, "közoktatásügyünk földosztását" jelentette.

A kiegyezés idején létrehozott 4, illetve 6 osztályos népiskola reformjának gondolatával már a Horthy korszakban is foglalkoztak. Az erre vonatkozó rendelet azonban csak 1940-ben jelenik meg: az 1940. XX.tc.mondta ki a 8 osztályos népiskola megteremtését. A problémát már a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus is felvetette, de nem azzal a céllal, hogy ezzel elkezdje az iskolarendszer osztályjellegének felszámolását, hanem egyrészt, hogy utját állják a szocialista eszmék terjedésének és elősegítsék "1./...a vallásos, erkölcsös, és nacionalista világnézet kialakulását....." másrészt hogy még tovább mélyítsék az iskolák közötti szakadékot. A 8 osztályos népiskola bevezetése nem szüntette volna meg, sem a polgári iskolákat sem a középiskolák alsó négy osztályát. A tervezett 8 osztályos népiskola szellemi színvonala lényegében nem haladta volna meg a 6 osztályos népiskola színvonalát.

1./ A III.Egyetemes Tanügyi Kongresszus.

Budapest, 1928, I. k. ~~88~~ 88-89.o.

55 Ezzel szemben az általános iskola feladatának tekintette, hogy a középiskolák 4 alsó osztályának addigi színvonalát elérje, és idővel meghaladja. Ezzel a jövő társadalom mindenegybes tagját hozzájuttatja azokhoz a szellemi javakhoz, amelyek eddig csak egy vékony társadalmi rétegelsősorban az uralkodó osztály- gyermekei számára adattak meg. A miniszterelnöki rendelet 2. §-a a végrehajtást a VKM-re bizza. A minisztérium illetékesei nagyon lagymatagon hajtottak végre a minisztertanácsi határozatot.

56 A rendelet végrehajtásának lassuságát objektív és szubjektív tényezők magyarázzák. Objektív akadály volt Horthy rendszer öröksége: A 6939 népiskolából 2756 osztatlan iskola volt, és 5155 népiskola tanerő és tanteremhiánnyal küzdött. 1./ Ezek miatt sem indulhatott meg azonnal országszerte, de itt a megyében is az általános iskolai oktatás. Az objektív nehézségek mellett azonban a minisztérium régi apparátusának jelentős része nem azon fáradozott, hogy "a népi demokrácia iskolája" minél erősebb legyen, hanem, hogy a Horthy-korszakban megszerzett pozíciójukat megtarthassák, és így álcázott formában tovább dolgozzanak régi céljaiért. A minisztérium, az egyházak, a tanfelügyelőségek és az egyes iskolák igazgatóinak konzervatív, sőt reakciós álláspontja gátolta az általános iskola ~~fej~~ kifejlődését.

1./ Ráczy Béla: Az Ideiglenes Nemzeti Kormány

Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumának

történetéhez. Levéltári Közlemények: 1962.
1.sz. 43-85. o.

2 A kultuszminisztérium rendelete értelmében a tanfelügyelő-
ségek feladata a megyékben az új általános iskola megszer-
vezése. Így a győri és a soproni tanfelügyelők a helyi lapok-
ban ismertetik az új iskolatípust. Az ismertetések kitérnek
arra, hogy az általános iskolának elsősorban a vidéki tanulók
szempontjából van nagy jelentősége, mert így a tanulóknak nem
kell faluból városba járniuk, hogy a népiskola négy osztálya
után tovább tanuljanak. Ez az iskola minden 6-14 éves gyermek
számára kötelezően és ingyenesen biztosította az egységes alap-
műveltséget az utat és egyenlő esélyt a magasabb iskolába
jutásra.

52 A győri tanfelügyelő a Közigazgatási Bizottsághoz kül-
dött jelentésében az új iskolareformot antidemokratikusnak
nevezte, mivel csak ott kellett felállítani, az első rendelke-
zések szerint, ahol a személyi és tárgyi feltételek adva vol-
tak. A falusi ember számára még az új körülmények között is
nehezebb iskolához jutni, mint a városi embernek.

A tanfelügyelő nem vette észre, hogy épp ellenkezőleg
azt az iskolát vitték falura és községekbe, amely eddig csak
városban volt.

Szerinte antidemokratikus azért is, mert ha mégis volt
a 40 tanuló, amely a megnyitáshoz szükséges, nem biztos, hogy
rendelkezésre áll-e megfelelő felkészültségű tanár.

Gazdasági vonatkozásában elismeri az általános iskola jelentőségét, mert ahol megszervezik, ott a szülők mentesülnek a házon kívüli oktatás és a bejárás nehéz és súlyos terheiről. Rámutat a tanfelügyelő arra, hogy a városi iskolák előnyben vannak, mert azok nevelői már évek óta szakosodtak, és iskolájuknak jó a felszerelése. Ezzel szemben a falusi iskolák a primitív felszerelésükkel, még ha kiváló tanítók is foglalkoznak velük, nem érhetik el azt a nivót amit a városi iskolák. Szerinte az törvényt módosítani kellene, és mindenképp fel kell állítani általános iskolát, még akkor is, ha nincs meg az V. osztályban a 40 tanuló, vagy a szükséges tanterem, mert átmenetileg bérhelyiségekkel, vagy építéssel át lehet hidalni a nehézségeket.

Haladó szellemben foglalkozik a tanítóóság főiskolai képesítésével, melyet szerinte végre kell hajtani, ha ez nem történik meg a város és falu között még nagyobb lesz a nivó különbség, amely minden vonatkozásban káros hatását éreztetni fogja. 1./

I/15 A tanfelügyelők mindent elkövetnek, hogy az általános iskolát az első évben zökkenőmentesen kezdjék el. A győri és a sorponi ujjágok állandóan figyelemmel kísérik az általános iskola sorsát, és többször harcos módon felvetik a problémákat, és helyre eligazítsát, tanácsot adnak. 1945. szeptemberében miniszteri rendeletre a tanfelügyelők ujjá alakítják az iskola gondnokságokat.

1./ Győri Állami Levéltár: 2247/1945. október 3.

dr. Szemerédi Béla tanfelügyelő.

A rendelet értelmében az iskolaszéket és a gondnokságot meg kell tisztítani a régi reakciós elemektől, és a demokratikus fejlődést biztosítani kell. Ezekben az iskolaszékekben földbirtokosok, volksbundisták, és más reakciós elemek működtek. A demokratikus érületű öntudatos tanítóság természetes törekvése volt az, hogy a helyi hatóságok gyámkodása alól felszabaduljon. Ezért nagy előrelépés volt az állami népiskolai gondnokságok megszüntetése.^{1./}

A munkásosztály élcsapatának országosan és a megyénkben is súlyos harcot kellett vívnia a köznevelés demokratikus reformjáért, az általános iskola megteremtéséért. A közoktatásügyi szervek, a tanfelügyelőségek nagyfokú passzivitást tanusítottak. A politikai reakció erői az egyházakon belül is a régi iskoláért, befolyásuk megtartásáért, vagy növekléséért szintén harcot folytattak.

9-
60
Ha megnézzük az iskolafenntartókat a megyénkben, akkor meggyarázatot találunk arra a szabotálásra, melyet a felekezetek, az általános iskolával szemben tanusítottak. Ezekről a győri és a soproni ujságok többször irtak. "Az általános iskolák egyöntetű bevezetését csak az egyházi iskolák tehetik kérdésessé." "Ujra az általános iskolák kérdése." ^{2./}

1./ Soproni Állami Levéltár; Tanfelügyelőség iratai:
64/1946. VKM. 2290/1946.

2./ Dunántúli Szabad Nép: /az MKP napilapja/ 1946.
június 31.- aug. 9.

60
Az utóbbi cikkekben a győri bencés gimnázium igazgatója ismerteti a rendeletet, mely szerint a római katolikus püspöki kar is elrendeli a katolikus általános iskolák megszervezését.

/3131/1946-47-Katolikus Főigazgatóság./

A katolikus iskolák autonómiájukkal élve, az államiaktól függetlenül akarták megszervezni az általános iskolát. Főleg az új iskola tantervével nem értettek egyet, s ezért akartak teljesen különálló iskolát létesíteni. Ez, a miniszteri rendelet formái megoldását jelentette csak. Egységes tanrendszer, egységes tankönyv, és a nevelők egységes szakosítására volt szükség az új iskolánál, hogy az tartalmában is megvalósuljon.

60
Ez a harc 1945-46-ban nemcsak védekező, hanem olykor támadó is volt. A két alapvetően fontos kérdés a közoktatásügyben az egyház és az állam vonatkozásában - az iskolák államosítása és az iskolai vallásoktatás kérdése a demokratikus hatalom és a kormányzata részéről ekkor még felsem merült. Az egyházak reakciós körei, ahol tehették, lassították, vagy szabotálták az általános iskola megvalósítását. Régi tankönyveket engedélyeztek használatra, a demokratikus ifjúsági mozgalmat nem engedték szervezkedni az egyházi jellegű iskolákban. 1./

Ezt a támogató szellemet mutatja az 1946.dec.8-án az Új Ember c. katolikus hetilapban megjelent: "A győri példa" c. cikk is. A cikk írója a győri állami általános iskolák ellen intéz támadást.

1./ Orbán Sándor: Az egységes állami iskola megteremtése.
Bp. 1955. 564. o.

Szerinte a győri állami általános iskolák néptelenek, szemben a zsufolt katolikus iskolákkal. Két törvényes és érvényes miniszteri rendelet alapján 9 új szervezett tanítói állás állami jóváhagyását nem kapták meg, és a menekült katolikus tanerőket az iskolákból elviszik. Végül a tankönyv monopólium ellen tiltakozik a cikk írója.

"Az-Uj Ember- cikke és a valóság "cimen" A Győri Munkás", a szociál demokrata párt lapja 1946. december 11-én válaszolt.

61 A győri ujság írója pontról pontja megcáfolta az állításokat, melyek szerint az állami polgári iskolák nem építhették ki az általános iskola alsó tagozatát, mert ahhoz sem tantermük, sem nevelőjük nem volt. A helyi ismeretekkel nem rendelkező Székesfehérváron székelő tankerületi főigazgatónak utasítását próbálják Győrben végrehajtani, de a fenti okok miatt nem tudták. Könnyű volt a győri belvárosi római kat. iskolának mind a 8 osztályát felépíteni, mert a szomszédságban volt a bencés gimnázium, mellyel könnyen tudott együttműködni. Így adódott a tanulólétszám emelkedése is.

Az állami általános iskolákban kihasználatlan tanterem nem volt, csak használhatatlan, mert az állami iskolákat sok háborús kár érte. Az állami iskolákat igénybe vették magyar, német, szovjet katonák elszállásolására, rakományok céljaira, ettől a felekezeti iskolák legnagyobb része mentesül. A tanerőkkel kapcsolatban nem mutat a cikk írója, hogy a 9 tanerőt valóban még nem neveték ki, mert a

2
1
kinevezések ebben az időben azért késtek, mert a minisztérium elsősorban az 1-2 tanerős iskolákhoz nevezett ki, második vagy harmadik nevelőt. A vármegyében pedig ebben az időben 29 1 tanerős iskola volt, és ezek is tulnyomó részben felekezetiek voltak. A vizsgálat megállapította, hogy a menekült tanerőket sem vitték el, csupán egy távozott a saját kérésére. A többiek ott voltak a katolikus iskolánál, s azokat is az állam fizette. A tankönyv-mohopóliummal kapcsolatban pedig rámutatott a cikk írója, hogy elsősorban a katolikus iskoláknál találkozunk ezzel, mert ott csak a Szent István Társulat által ki^{ad}ott könyveket használhatták.

Itt a tények és a számadatok világosan beszéltek, melyeket az Uj Ember cikk írója nem ismert. Tulzott állításában, hogy ami Győrben az iskolák körül történik, abban az ország-egész helyzete is tükröződik, csak tulzott ferdítés és téves általánosítás történt. Ez a példa is mutatja azt a harcot, melyet a pártok, a haladó gondolkodású emberek vittel az új általános iskola megteremtéséért. 1./

3
Amíg a reakció részéről az általános iskola kialakulását akadályozták, a haladó szellemű szülők és nevelők, valamint a párt és a társadalmi szervek azon fáradoztak, hogy a fejlődésben levő demokratikus általános iskolák zavartalan működését biztosítsák.

1./ Az Uj Ember c. kat. hetilap 1946.dec.8.

Győri Munkás, szoc. dem.napilap.1946.dec.11.

3
Különösen a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének Győr-megyei szervezete követett el mindent az iskolák és a gyermekek érdekében. Az MNDSZ. felhívással fordult az iskolák igazgatóihoz, hogy jelentsék iskoláik problémáit, hiányait, a nevelők és a tanulók szociális körülményeit. Mindent megtett a fűtött tanteremért, iskolafelszerelésért, olcsó könyvekért, a gyerekek szociális megsegítéséért. Kezdeményezésére Győr városában megalakult az Iskolabizottság, mely minden iskolatípus egy-egy nevelőjét, és a szülői munkaközösség egy-egy tagját delegálta. Az iskola bizottságokkal most már karöltve az MNDSZ. hozzájárult az iskolák javításához.

3
Soha nem látott társadalmi összefogás jött létre, az iskolás gyermekek 1946-os karácsonyáért. A kereskedők, a gyárosok, az UNRA ajándékokat küldött, a városi tanács költségvetéséből 10.000 Ft-ot juttatott gyermekeknek. A győrsövényházi MNDSZ 138 gyermeknek adott könyvet, füzetet, s meleg tantermet biztosított. Több iskolában ezekben az években a tüzelőre a tanulóktól vagy pénzt gyűjtöttek, vagy maguk a tanulók hoztak tüzelőt. A győri MNDSZ. munkáját országosan is elismerték, Rajk Lászlóné levelét találjuk a győri ujságban: "A győri MNDSZ példát mutatott." 1./

66
Azt a harcot, melyet az általános iskola megteremtéséért folytattak a megyében akkor értjük meg igazán, ha az iskolák statisztikai adatait tanulmányozzuk 1945-48-ig.

A népiskolák fenntartói az 1945-46-os tanévben

Iskola	Győr-Moson vm.	Sopron vm.	Össz:	Győr-Sopron polg.és.gimn.	
Állami	31	6	37	9	4
Községi	8	1	9	-	-
Róm. kat.	110	116	226	5	5
Református	10	-	10	-	-
Evangelikus	25	31	56	-	1
Érdekeltségi	1	-	1	1	-
Izraelita	2	-	2	-	-
Összesen:	187	154	341	15	10 l./

Sajnos a tanévből nincs adatunk arra, hogy hány népiskolát, polgári iskolát és gimnáziumot szerveztek át általános iskolává. Mivel a szervezés és így a tanítás megindítása is igen nehezen és lassan ment, ezért a VKM. rendelettel előírta, hogy melyik tanévben milyen iskolákat kell átszerveznünk. Kimondja, a rendelet, hogy együtt kell működniük az egy helységben lévő különféle fenntartóju iskoláknak. 2./

Az iskolák együttműködéséről, körzeti iskolák megszervezéséről külön is rendelkezett a minisztérium. Sőt a tankötelezettség teljesítése érdekében a felső tagozat részére általános iskolai tanulóotthonok megszervezéséről is gondoskodott. Ebből a szempontból a győri tanfelügyelő a hédervári,

1./ Statisztikai Adatgyűjtemény. 1945/46.tanévre.
Kézirat, Művelődésügyi Minisztérium Stat. O.

2./ VKM. 70.000/1946.sz.r. és 90.000/1947.IV.sz.r.

31
11.14
a dunakíti és a mosonmagyaróvári kastélyokat, Győrszemerén pedig többszobás házat igényelt ki, hogy általános iskolai kollégiumot hozzon létre. A hédervári iskola jelentőségét, a tanfelügyelő kiemeli, mert Szigetköz e területén csak 1-2 tanerős iskola volt. A volt grófi kastélyban viszont több tanterem állt rendelkezésre, s így ott általános iskolát és kollégiumot is tudtak szervezni. Az általános iskolai kollégium Héderváron 1949-ig működött. 1./

11.14
32
Az iskolák együttműködésére jellemző, hogy Győr városában 10 állami általános iskola működött együtt a 3 állami iskolával. A székesfehérvári tankerületi főigazgató 34 gimnáziumi és polgári iskolai képesítésű tanárt osztott át a győri általános iskolákhoz. Ebből viszont nyugdíjazás és áthelyezés folytán csak 23 maradt a 10 általános iskolánál. Győr-Révfaú iskola-ját körzeti iskolává szervezték, mert a kisbácsi szitásdombi általános iskolát hozzácsatolták. Így önálló iskola Győr városában 9 volt. A római katolikus iskolák közül 7, az evangélikus iskolák közül pedig 1 alakult át általános iskolává. 2./

11.14
Amíg Győr városában az általános iskolák átszervezése 1946. szeptemberére megtörtént, annál nehezebben ment a vidéki iskoláknál, különösen az 1-2 tanerőseknél.

1./Dunántúli Szabad Nép: 1946.jul.31.

2./Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség

iratai: 4804/1946.

A legnehezebben ment a megye déli részén, ahol a nevelők nem akartak együttműködni. 1./

Az együttműködésre érdekes példát említ - "A Győri Munkás" c. ujság, mely szerint a megye egyik esperese nem volt hajlandó együttműködni az evangélikus iskolával, mert eleve kifogásolta, hogy ott a történelmet az evangélikus tanító tanította volna. Ebből is láthatjuk, hogy a történelmet annyiféleképpen tanították, ahány iskola fenntartója volt az általános iskolának. Néhány helyen szép példát találunk az együttműködésre. Így Csikvándon egy katolikus és egy evangélikus iskola működött együtt.

Ponyvád-pusztán, ahol egy tanítómó már 15 évig tanított egyedül, a felekezeti iskola nevelőivel összedolgoztak. 2./

Sopron vármegyében 26 önálló, 23 körzeti és együttműködő, 64 fiókiskola működött. A soproni tanfelügyelő különben megemlíti, hogy iskoláinak tekintélyes részében kicsinyes szempontok miatt nem működtek együtt, és így a népiskolai színvonal nagyon alacsony. Az alacsony színvonalat a hitfelekezeti iskolák fenntartásával indokolja, s így szerintem Sopronban 1.674 tanuló színlődött alacsonyabb kultúr színvonalon, mert részükre nem szervezték meg az általános iskolát. 3./

1./Dunántúli Szabad Nép, 1946. okt. 27.

2./Győri Munkás /szociál demokrata párt napilapja /1946.jul.3./

3./ Soproni Állami Levéltár, Tanfelügyelőségiratai:
1812/1946.
Sopron Megye /Napilap/, 1948.jun.1.

Az általános és népiskola alakulása az 1946-47 tanévben

Iskola	Győr-Moson vm.		Sopron vm.		Összesen:
	Ált.isk.	Nép isk.	Ált.isk.	Nép isk.	
Állami	38	6	10	2	56
Községi	7	1	1	-	9
Róm.Kat.	69	27	96	26	218
Református	5	5	-	-	10
Evangélikus	12	6	10	21	49
Izraelita	-	-	-	4	4
Érdekeltségi	-	1	-	-	1
Egyesületi	-	1	-	-	1
Összesen:	131	47	117	53	348 l./

Az 1946-47. tanévben tehát 248 általános iskola és 100 népiskola működött a megye területén. Az összes alsófoku iskoláknak csak 71 %-a volt általános iskola.

Az egy tanerős iskolák közül állami ált. isk. 4.

" népisk. 8.

nem " ált. isk. 15.

nem " népisk. 65

— 2./
95

Az 1947-48. tanévben 254 általános iskola és 107 népiskola működött. Az összes iskoláknak csak 70 %-a általános iskola. A különböző iskolafenntartók az általános iskola működésének harmadik évében is még mindig akadályozták a teljes átalakulást.

1./ Statisztikai Adatgyűjtemény. Kézirat. Műv. Min.

Stat. Osztály, az 1946-47 tanévre.

2./ U. O.

Az általános iskola és népiskola alakulása az 1947-48-as tanévben

Iskola	Győr-Moson vm.		Sopron vm.		Összesen:
	Ált.isk.	Nép. isk.	Ált.isk.	Nép.isk.	
Állami	42	5	10	2	59
Községi	5	1	1	-	7
Róm.kat.	72	37	92	27	228
Református	5	4	-	-	9
Evangélikus	17	6	10	21	54
Izraelita	-	-	szünetelt	4	4
Összesen:	141	53	113	54	301 1./

Az általános és népiskola alakulása az 1948-49-es
tanévben, az államosítás után

Iskola	Győr-Moson vm.	Sopron vm.	Összesen:
Általános is.	127	126	253
Népiskola	25	5	30
Összesen:	152	131	283 2./

Az államosítás évében az általános iskolák száma már 89 % volt. Az iskolák összevonásával, most már teljes együttműködéssel működők 21 %-kal lett kevesebb az iskolák száma is.

1./ Statisztikai Adatgyűjtemény. Kézirat.Műv.Min.
Statisztikai Osztály 1947-48-as tanévre.

2./ U. O. Az 1948-49-es tanévre.

Ágitanitók és a tanulók megoszlása Győr-Moson-Sopronvm-ben.

Iskola	1945-46		egy nevelőre	1946-47		egy nevelőre
	tanítók	tanulók		tanítók	tanul.	
Állami	210	6.593	32	257	8.660	36
Községi	15	749	49	-	740	36
Róm.kat.	716	35.256	49	858	33.570	30
Református	17	745	43	-	438	30
Evangélikus	109	4.276	39	-	1.939	30
Érdekeltségi	1	74	74	-	"	"
Egyesületi	-	-	-	1	100	100
Összesen:	1.068	47.693	43	1.115	45.497	31 1./

A tanulók létszámából hiányoznak a polgári iskolai tanulók.

A létszámuk: 1945-46-ban 3.104 tanuló

1946-47-ben 1.879 "

1947-48-ban 924 "

Az 1947-48-as tanév statisztikai adataiból sajnos csak a tanulók létszámát ismerjük. Győr-Moson megyében 27.773 tanuló

Sopron megyében 21.723 "

Összesen: 49.496 tanuló volt. 2./

Az 1948-49-es tanévben a tanítók és a tanulók megoszlása a

következő:

Győr-Moson megye 902 nevelő, ebből 89 tanár, 776 tanító,

Sopron megye 663 " " 77 " 623 "

Összesen:

1.565 nevelő, ebből 166 tanár, 1.399 tanító.

Győr-Moson megyében a tanulók létszáma: 29.315

Sopron " " " 23.182

Összesen:

52.497

79. A statisztikai adatokból is láthatjuk, hogy az egyház ahol tehetette, az osztott általános iskola helyett az egy tanerős, vagy részben osztott iskolához ragaszkodott. Amíg országos viszonylatban az általános iskolák száma 65 % volt, a megyében 70-71 %-os.

Harc az iskolák államosításáért

15 év nem hosszú idő. Szemünk mégis megszokta az iskolák tábláin az "állami" jelzést. Ugyis mondhatnánk: megszoktuk az állami egységes tanrendszert. Ez azhal jár, hogy a 15 év előtt felfokozott tetterekészség az általános iskola és a szocialista nevelés megvalósításáért, mintha vesztett volna lendületéből. Az iskola életrehívása, jellegének megváltoztatása csak egyik része volt annak a harcnak, amelyet a párt irányításával végeztünk. A másik része a harcnak a szocialista általános iskola megteremtéséért még napjainkban is történik.

A Magyar Kommunista Párt III. kongresszusa a forradalmi fejlődés további útját megadta. 1946. végén megtörtént a győri Vagongyár állami kezelésbe való vétele. 1947. júliusában törvényerőre emelkedett és augusztus 1-én megkezdődött a 3 éves terv végrehajtása. Ez a terv nagy gondot fordított: "Közoktatásunk megjavítására, iskolák építésére, az ipari és mezőgazdasági dolgozók oktatására, a városi, falusi és tanyai lakosság kulturális színvonalának felemelésére." 1./

1./ A 3 éves terv. Az MKP javaslata.Bp.1947.

chl. III.
38
66 | A soproni tanfelügyelőség 3 éves tervében valamennyi általános iskola helyreállítását, valamint hét új tanterem, egy tornaterem, egy rajzterem, egy igazgatói lakás építését irányozta elő. A brennbergbányai állami általános iskola fejlesztését a bányatársulat kötelességévé tette. A tervet feljesítették.^{1./}

1947. novemberében sor került a bankok államosítására. 1948. márciusában államosítják a 100-nál több alkalmazottat tartó ipari vállalatokat. A fordulat éve jelentős változásokat hozott oktatásügyünk életében is. A munkásosztály és a parasztság, valamint a haladó értelmiség egységes törekvése folytán megérett az idő arra, hogy a korszerű oktatás alapjait megteremtsük. Hosszu történelmi előzmények után született meg az:

1948. XXXIII. törvény.

2./

77
78 | amely az iskolák államosításáról intézkedik. Ezzel lehetővé vált, hogy a különböző iskolafenntartók kezében lévő iskolák egységes állami irányítás alá kerüljenek. Így most már sor kerülhetett arra is, hogy az egyes településeken több kézben lévő 1-2-3 tanerős iskolákat összevonják, és így az egységes állami általános iskolában a magasabb színvonalú oktatás lehetőségét megteremtsék. Az államosítás ténye biztosította azt is, hogy az iskolák építéséről, felszereléséről, állandó és folyamatos gondoskodás történjék.

1./ Soproni Állami Levéltár, Tanfelügyelőség

iratai: 168/1947.

2./ Magyar Közlöny, 1948.jun.16.

Ez a harc azonban, melyet az iskolák államosításáért folytattak nem 15 évvel ezelőtt kezdődött. 100 évvel ezelőtt már az Első Egyetemes Tanitógyűlés is követelte, hogy: "A tanítók legyenek állami hivatalnokok." A Tanácsköztársaság idején 1919-ben a Forradalmi Kormányzó Tanács XXIV. sz. rendeletével ezt végre is hajtották.

Több dokumentumot találunk a megyében, mely azt bizonyítja, hogy a nevelők régi kívánsága és követelése teljesült az államosítási törvénnyel.

1886-ben Győrött készült a Néptanítók Naptára. Ebben a felekezeti tanítók helyzetéről többször találunk cikket. Egyik ilyen cikk a felekezeti tanítók a koldusokkal hasonlítja össze, mondván, hogy a koldus ha egész nap nyomorog is, de estére pénze és betevő falatja van, míg a felekezeti tanító egész éven át küszködik, de se pénze, se betevő falatja nincs. Szó szerint idézem: "A tanítóhoz beállit egy koldus: Jénapot kolléga!

Kolléga? Hát azt hiszi, hogy én is koldus vagyok?

Nem, én felekezeti tanító vagyok, itt az oklevelem.

És jobban megy m ióta koldulásra adta a fejét?

- Jobban bizony, mert ha egész nap nyomorgok, estére van pénzem. Azelőtt egész esztendőn át nyomorogtam, mégsem volt pénzem soha. 1./

A megye tanítói nem tétlenkedtek, hanem többször felhívással fordultak a többi kollégákhoz, s velük együtt kérték, hogy:

"A tanfelügyelő ne lehessen más csak okleveles tanító...

A hazai néptanítótság egy zászló alatt egyesülve emelhesse fel szavát." 2./

101 Ugyancsak Győrött adják ki a "Tanítóbarát" c. lapot. A lap 1888. évi 10. számában Rácz Ferenc felekezeti tanító rávilágít az akkori szomorú sorsukra. A kormány hivatalosan is támadta ezt a lapot és az akkori Iskolai Szemle: -

"...tudatlan, izgága fiatalembernek nevezte szerkesztőjét"-

... Gárdonyi Gézát, 1./

Ezt a harcot a felszabadulás után a megye haladószellemű nevelői tovább folytatták. Noha ez a harc már könnyebb volt, mert az MKP, és igen sok állami vezető támogatta. Már 1945-ben közli a győri tanfelügyelő a 46.240/1945. VKM. sz. rendeletet. Ennek 6. §-a módot ad mindazon nem állami népiskolai tanítóknak, hogy akik az állami oktatás hívei és demokratikus gondolkodásuak, állami tanítói kinevezésüket kérhetik. 2./

Az egyházi hatóságok már az államosítás előtt lemondtak az uradalmi iskolák fenntartásáról, s az egyház jóváhagyásával már 1945-ben kérni lehetett ezek államosítását. Miniszteri rendelet szerint az iskolák fenntartása továbbra is az egyházközség, vagy a politikai község feladata, de ha egyik sem tudja vállalni, az állam segítyt ad. 3.8

102 "Államosítsák az iskolákat" - kéri a Mindszentpusztai tanító 1946. november havában. Itt egyházi iskola volt, s földreform után a község vette át, de sem azóta, sem a múltban senki sem törődött ezzel az iskolával.

1./ Győrmegyei Hírlap. 1948.jun.20.

2./ Győri Állami Levéltár, Tanfelügyelőség iratai: 2247/1945.

3./ Dunántúli Szabadság. 1945. okt. 4-6.

102 (Viszont az is haladás volt már, hogy végre egy községi tanító hangot mert adni iskolájával kapcsolatos problémáinak. 1./

"Amikor a lezárt ajkak szóra nyílnak" - írja Pintér István, a megyei pedagógus szakszervezeti titkár, aki Gergely Sándor ménfőcsanaki tanító panaszát ismerteti. Mivel a nevezett tanító megemlítette, hogy a plébánosnak nincs is tanítói oklevele, világi tanítók is lehetnek igazgatók, őt ezért az előléptetésből kihagyták, sőt egyházellenesnek bélyegezték. "Itt valóban sürgősen tenni kell valamit," - fejezi be a cikk írója. 2./

80
1
87 (Az MKP segítségével ezt a harcot a megyei pedagógusok tovább vitték. A legharciasabb és legőszintébb megnyilatkozást a győri pedagógusok 1948. május 14-én mutatták meg, amikor a pedagógus szakszervezet új választásra hívta össze őket. A győri városháza nagyterme zsúfolásig megtelt civil és szerzetesi nevelőkkel. A gyűlésen magam is részt vettem. Amíg Lukács Sándor országgyűlési képviselő a pedagógusok státuszrendezéséről beszélt, mindenki figyelemmel hallgatta, s még meg sem említette az iskolák államosítási kérdését, a szerzetes tanárok, nevelők a teremből tüntetőleg kivonultak. A többiek tapsviharban törtek ki, majd Lukács Sándor ismertette Mindszenty körlevelét, melynek utasítása szerint a római katolikus iskolák nevelői nem vehetnek részt olyan gyűléseken, ahol az egyházi iskolák államosításával foglalkoznak. Majd - folytatta - erre a körlevélre maga a kultuszminiszter fog

1./Dunántuli Szabad Nép, 1946.nov.30.

2./ Győri Ujság, 1948.jan.18.

81
válaszolni, mert a kormány nem engedheti meg, hogy a tanítók, a nevelők politikai jogait bárki is korlátozza. Kijelentette továbbá, hogy akit e miatt bánódás érne, az állam azonnal átveszi és beosztja az állami iskolába.^{1./}

81
II/2
Győr megye népének 1948. május 23. történelmi napot jelentett, mert ezen a napon a munkáspártok egyesülése után megalakult a Magyar Dolgozók Pártja. Kossa István a központi kiküldött többek között a következőket mondotta: "Meg kell szüntetni a vagyonos osztály művelődési monopóliumát, az általános iskola fejlődését biztosítani kell, tantermeket, iskolákat, tanítói lakásokat kell építeni, a tanulókat olcsó és jó könyvekkel kell ellátni, a nevelők szakszerű és demokratikus továbbképzését, anyagi helyezetük javítását, társadalmi megbecsülését és az egyházi iskolák államosítását kell elérnünk."^{2./}

Pártunk Győr-megyei és soproni szervezete éberrel figyelemmel kísérte és irányította ezt a harcot, s időnként az ujságokban hírt adtak. Közölték az országos és a helyi megmozdulásokat, eseményeket. A Győrmegyei Hírlapban olvashatjuk Ortutay Gyula kultuszminiszter nyilatkozatát:

82
"Szabad embereket csak szabad emberek nevelhetnek, s az államosítás nem jelenti a hittantanítás megszüntetését.

"Révai József beszédéből is közölnek:" Az iskolák államosításának kérdését békésen akarjuk megoldani, de ha így nem megy, menni fog harccal."^{3./}

1./ Győrmegyei Hírlap, 1948.máj.15.

2./ U. O. 1948.máj.23.

3./ U. O. 1948.máj.16-29.

A reakció ezzel szemben mindent elkövetett a felekezeti iskolák fenntartása érdekében. Ennek harcát a győri ujságok alapján ismertetem, ahol a következőket találjuk:

95
"A gyárfmati plébános megelőzte Mindszentyt, még szakszevezeti gyűlésre sem engedi a nevelőket. Nincs pétdíj, nincs tulóradij." A tényői plébános azt hiszi, hogy a demokrácia türelme végtelen." Az ásványrárói plébános rágalmaz, valótlanosságokkal izgatja és a demokrácia ellen uszítja a népet." "Pusztulnak az iskolák, rettegnék a tanítók az egyház keze alatt." "Politikai szószékké váltak megyéink templomai, miután Mindszenty körleveleit olvassák és magyarázzák."

96
"Bezenyén a káplán lelki terror alatt tartja népét."

"Tölöspusztán, Gyűrűspusztán, Patkányospusztán a dúsgazdag Haggemacher-gyárfos birtokain a világtól elzártan vannak az gyermekek, s papjuk üti-veri őket."^{1./}

"Sopronból nem lesz Pótspetri. - Amíg Budapesten a Pócspetri tragédia ügyét tárgyalták, és a bíró halált kért a vádlottakra, azalatt Sopronban iskolásgyermekek és megtévesztett asszonyok, tüntettek, akiket a zavarkeltők előbérbe kergettek, s ők maguk a háttérben maradtak. A nyomozások során kiderült, hogy itt is a reakció minden vállfaja résztvett a tüntetésben. A zavart keltők közül nyolcat internáltak, nyolcat pedig rendőri felügyelet alá helyeztek."^{2./}

1./ Győrmegyei Hírlap, máj. 16-22-23. jun. 8.

2./ Sopronmegye /napilap/ 1948.jun.8.

95 A haladószelemü és demokratikus gondolkodásu dolgozók, pedagógusok és papok az államosítás ügyéért harcoltak. Amig Kónyon az iskolák államosításával kapcsolatban vadul keringtek a rémhírek, Bábcakapin, Tárnokrétin és Bezin a papság egyrésze az államosítás mellett foglalt állást. A népből származó papság, a haladószelemüek helyeselték a demokráciát és annak vívmányait.

Süttő János beledi esperes szerint az állam a felekezeti iskolák államosítása révén nagy terhet vesz le az alsó papság vállairól. "Tudjuk, hogy a megváltozott viszonyok között az egyháznak is áldozatot kell hoznia. Az államosítás után a papság többet tud foglalkozni a hívekkel." 1./

A balfi plébános is a népi demokrácia mellett állt ki és amikor a 73 éves plébánost megkérdezték, hogy nem fél-e ~~ne~~ a felettes egyházi hatóságtól, hogy őt is - mint a kópháziplébánost máról holnapra áthelyezik, - csak annyit mondott mosolyogva: "Nincs miért féljek, az igaz utat járom, a néppel együtt és nem egy nagyon is mulandó klikkét, az egyházon belül." 2./

83 A dolgozó nép városban és falun egyaránt megmozdult és hallatta szavát az iskolák államosítása mellett. Ezt a harcot a győri és a soproni ujságok a következőkben ismertették: "Győrszentiván-népe tiltakozott Mindszenty körlevele ellen. Magáévá teszi az MDP programját és az összes iskolák államosítását kéri." 3./

1./ Győrmegyei Hírlap, 1948.máj.3.jun.1.

2./ Sopronmegye, 1948.máj.6-30.

3./ Győrmegyei Hírlap, 1948.máj.19.

83 "Péren, Ménfőcsanakon az EPOSZ parasztifjusága hitet tett a demokrácia mellett, és követelték az állam és az egyház viszonyának rendezését. "

"Nyul népe jegyzőkönyvileg tiltakozott Mindszenty körlevele ellen és az iskolák államosítását kérte."

"A sokoróaljai járás pedagógus szakszervezete gyűlést tartott, és ott 33 felekezeti tanító az államosítás mellett szavazott."

Az üzemek és vállalatok is megmozdultak az iskolák államosítása érdekében. A győri textilmunkások egységesen követelték az államosítást. A Vagongyár dolgozói nagygyűlésen ismertették az iskolák helyzetét és vármegyei Nemzeti Bizottsága táviratot küldött a miniszternek: "Biztosítjuk a közoktatásügyi minisztert, hogy a jogos és a haladást szolgáló a magyar népet felemelő javaslat keresztülvitele érdekében Győr ~~Avó~~ városa és vármegye demokratikus közössége~~sz~~ pártra és felekezetre való különbség nélkül egységesen követi és a javaslat mielőbbi megvalósítását követeli. " 1./

83 Az ifjúsági szervezetek a MINSZ, a SZIT és a szakszervezetek szintén az államosítást sürgették. A katolikus tanítóképző egyik növendéke ismertette a szegedi kongreganisták felhívását és a következőket írta a győri ujságnak: "Mi győri katolikus diákok jól tudjuk, hogy mit jelent az államosítás és épp ezért üdvözljük ezt. Tiltakozunk az ellen, hogy az államosítás kérdéséből felekezeti kérdést csináljanak." 2./

1./ Győrmegyei Hirlap, 1948.máj.19-29.

2./ U. O. 1948.máj.26-29.

Az eszterházy körzeti iskolai igazgatót, mert állást foglalt a felekezeti iskolák államosítása mellett - fel-függesztették, majd elbocsájtották. A VKM állami státuszba vette. 1./

Mindezt a harcot 1948. jun. 16-ig folytatták, amíg az országgyűlés 230 igen és 63 nem szavazattal az 1948.

XXXIII. törvényt meg nem hozta. 2./

Azzal, hogy a magyar törvényhozás kimondta az egyházi iskolák államosítását megnyílt az út népünk kulturális fel-emelkedésének. A nevelőknek 1948. jul. 10-ig kellett nyilatkozni, hogy vállalják-e az állami tanítást. A megyében ekkor kb. 300 állásnélküli tanító-tanár volt. Így minden szerzetest pótolni tudtak az államosított győrmegyei iskolákban. 3./

1948. június 18-án Győr városa naggyűlést tartott, ahol Bali Zoltán munkásfőispán ismertette az új törvényt, majd az ünnepi műsorral fejezték be. A műsoron az olajgyári ének-kar szerepelt Fodor Kálmán felekezeti karnagy vezetésével. A gyűlésen felszólalt Feigl László tanító, aki a következőket mondotta: "A 100 éves harc győzelmesen befejeződött, a szabadságharc korának eszménye a nép és a pedagógusok győzelmével végződött." 4./

Világosan látjuk, hogy államunk az általános iskolák megvalósításaért, az állami jellegért, azok egységesítéséért még a veszített háború után is olyan súlyos anyagi áldozatot vállalt magára, amelyet a múltban megközelítően sem találunk.

1./ Győrmegyei Hírlap, 1948. jun. 4.

2./ Magyar Közlöny, 1948, jun. 16.

3./, 4./ Győrmegyei Hírlap, 1948. jun. 6-20.

Dr. Somogyi József "Hazánk közoktatásügye" c. könyvében a következőket olvassuk: " A nyolcosztályos mindennapi népiskola anyagi terheit azonban előreláthatólag még hosszú ideig nem tudják viselni hazánkban sem az iskolafenntartók, sem a szülők nagyrésze... Hazánk lakosságának jelentékeny része pedig csak a legnagyobb nehézségek mellett képes gyermekeinek az iskolázáshoz szükséges ruházatot és iskolaszereket megszerezni, illetve serdülő gyermekeit a kenyérkereső munkától nélkülözni. Ezért kultuszkormányunk egyenlőre csak bizonyos községekben tette kötelezővé a nyolcosztályu népiskola megvalósítását." 1./

Nem volt szükség hosszú időre, csak a feudálkapitalista-fasiszta rendszer felszámolására, s mind a szülők, mind az állam, - de a nép állama - képes volt viselni a nyolcosztályu általános iskola összes terheit.

III.

Az Állami Általános Iskola fejlődése

Az államosítás után az általános iskolák szervezése és fejlődése nagymértékben meggyorsult. Az iskolák államosítási törvénye, a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvételéről, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonbavételéről és személyzetének állami szolgálatba való átvételéről intézkedett.

1./ Dr. Somogyi József: "Hazánk közoktatásügye".
Szeged. 1942. 31. o.

113
Az államosítás az ország iskoláinak /9.274/ több mint kétharmadát érintette. 5.437 iskola államosításával került az állam kezébe. /61,5 %/ 639.335 felekezeti általános és népiskolai tanuló került az egységes állami általános iskolába. 18.000 felekezeti pedagógust vett át az állam. Ezek a felekezeti iskolák amugy is már 85-100 %-os államsegéllyel működtek. 1./

Győr-Sopron megyében 295 általános és népiskolát, 16 középiskolát, 1.347 nevelőt érintett az államosítás.

Győr-Moson vármegyében: 141 felekezeti népiskola és általános iskola, 3 polgári, 3 gimnázium, 2 tanítóképző és 858 felekezeti nevelő.

Sopron vármegyében: 154 felekezeti népiskola és általános iskola, 3 polgári, 3 gimnázium, 2 tanítóképző és 489 felekezeti iskolához tartozó nevelő volt. 2./

Az általános iskola jelentőségével a megyei lapok többször foglalkoztak. Így ímsmertetik azon államsegélyeket, melyekben a felekezeti iskolák részesültek. "Mit adott t a demokrácia Győrött a katolikus egyháznak," címen a következőket találjuk: 1946-47-ben Győr város költségvetésében

népiskolák támogatására.....88.790 Ft

szigeti apácáknak..... 7.500 Ft

katolikus lelkészeknek.....8.484 "

1947-48-ban népiskolák támogatására.....97.689 "

szigeti apácáknak..... 8.250 "

katolikus lelkészeknek.....12.284 " 3./

1./ Győrmegyei Hírlap: 1948.jun.27.

2./ Orbán Sándor: Az egységes állami iskola megteremtése.

3./ Győrmegyei Hírlap, 1948.jun.27.

Sopron vármegyében a 8 állami és 162 felekezeti iskola részére a költségvetés 1948. évben 674.000 Ft volt. 1./

105 A volt felekezeti iskolák átvétele után azonnal megindult azok helyrehozatala, berendezésük és felszerelésük pótlása.

Győr-Moson vármegye 310.000 Ft-ot kapott a minisztériumtól erre a célra, de az csak 31 iskola helyrehozatalát fedezte. 2./ A többi "dolgozók az iskoláért" c. mozgalom útján a megyei városi üzemek, vállalatok és a szülők hozták rendbe.

06 Győrben 1948.jul.18-án a Vagyongár dolgozói hangversenyt adtak, melynek bevételét az általános iskolák helyreállítására fordították. A Vagyongár dolgozói több községben személyesen is segítettek, dolgoztak az iskolák helyreállításán. Ezt a példát Győr többi üzemei is követték. A győri gyárak dolgozói fél óra többletmunkát ajánlottak fel, melynek értéke 24.000 Ft volt. A győri kereskedők 1948.aug.16-i bevételük 5 %-át ajánlották fel, s erre a vásárlók figyelmét előre felhívták. A SZIT, az MNDSZ, a Szülői Munkaközösségek az iskolák nyári nagytakarítását vállalták.

Győr város üzemei és vállalatai a következő
helyeken dolgoztak

Vagyongár	dolgozói	Magyarkimle, Mecsér, Darnózseli,
Linumgyár	"	Sokorópátka,
Győri Gyapjufonó	"	Töltéstava
Győri Textil	"	Dunaszeg
Magyar Textil	"	Kisbábót, Rábacsécsény
Grábgyár	"	Szerecsény, Ilonkpuszta
Richards gyár	"	Táp, Likócspuszta
		Nagybajcs, Győrzámoly

1./ Sopronmegyei: 1948.jun.4.

2./ Győrmegyei Hírlap: 1948.jul.23.

Koestlin Gyár	dolgozói	Dunaremete, Püski
Olajgyár	"	Györszentiván, Pér egyik isk.
Hutter és Levél	"	Pér másik iskoláját
Szeszgyár	"	Fehértó
Ovirt	"	Györszemere, Ménfőcsanak, Kajár
MÁVAG	"	Felpéc
Közlekedési Vállalat	"	Dunaszentpál
Kisalföldi Gépgyár	"	Sövényháza
MDP Győr Ujvárosi sz.	"	Győr, Kossuth L. u. Ált. Isk. ^{1./}

Ezek a dolgozók munkaidőn kívül a gyár folyamán vállalták a nehéz munkát azért, hogy a dolgozók gyermekei az új tanévet az államosított iskolákban zökkenőmentesen kezdhessék meg.

A munkás-paraszt összefogást is mutatta ez a vállalkozás, s ezt parasztságunk jónéven vette. A tanévnyitás alkalmával Péren az iskola bejárata fölé a következő felírást tették:

"Az államosított iskolák a parasztság felemelkedéséért." 2./

A többi helyen természetesen nem vártak senkire, a szülők a nevelőkkel karöltve végezték a munkát.

Az 1948-49 tanévet így mindenütt jól előkészítették és a tanévet az egész megyében minden iskolában ünnepélyesen nyitották meg. Az ünnepélyeken résztvettek azok a dolgozók is, akik a nyár folyamán az iskolák helyreállításán dolgoztak. Augusztus 27-én megjelenik a helyi sajtóban az első városi körzeti beosztás. A beiratás ebben az évben szept. 1-én és 2-án történt.

A művelődésminiszter rendelete értelmében az I. és V. osztályok körzetükbe, a többiek oda iratkozhatnak be,

ahová az előző évben

1./ Győr m-i Hírlap, 1948. júl. 23.
aug. 12-31.

2./ U; O. 1948. aug. 18.

jártak.

108 A győrmegyei Hírlap szept. 1-én vezércikkben méltatta: "Az új iskolákat." A cikk szerint az új iskolák demokratikus szellemben oktatnak és nevelnek, tovább építik felszabadult országunkat. Az ünnepélyes tanévnyitás előtt mindenütt szülői értekezletet tartottak, ahol ismertették az új iskola célját, feladatát és annak rendjét.

Győrben szeptember 4-én a Széchenyi téren az Ifjúsági Szövetség, a MINSZ naggyűlést tartott. Az ifjúság is lelkesedéssel fogadta az államosítást, s ígéretet tettek, hogy az új államosított iskolákban becsületesen helytállnak. 1./

114 Az általános iskolák rohamos fejlődését legjobban a statisztikai adatok mutatják. Ennek segítségével és ezek elemzésével világosan látjuk az iskolák, a tantermek, a tanulócsoportok számának növekedését, illetve csökkenését, a beiskolázás végrehajtását, az iskolák tárgyi és személyi feltételeit, valamint a gyakorlati oktatás helyzetét, a napközisotthonok fejlődését, a különböző típusú általános iskolák helyzetét, a felnőttoktatás, a dolgozók és levelező iskolák működését, valamint a megye iskolázottságának alakulását.

1./ Győrmegyei Hírlap: 1948. szept. 1. 5.

1./ Általános iskolák tárgyi feltételei

a./ Az iskolák számának alakulása

Az általános iskolák fejlődését a megyében a következő statisztikai táblázat mutatja 1945-től 1963-ig:

Tanév	Iskolák száma	E b b ő l				
		osztott	részben osztott	kislétszámu		
				3	2	1

1945-46	341+ 15 polg					
1946-47	348+ 15 polg.					
1947-48	361+ 15 "					
1948-49	283					
1949-50	268					
1950-51	265					
1951-52	263	75	80	24	51	33
1952-53	257	82	73	18	46	38
1953-54	261	85	72	12	53	39
1954-55	258	97	64	11	44	42
1955-56	260	101	67	13	47	32
1956-57	261	106	67	13	45	30
1957-58	260	109	65	17	40	29
1958-59	260	107	70	14	41	28
1959-60	259	111	67	15	40	26
1960-61	258	113	66	14	40	25
1961-62	257	117	65	11	41	23
1962-63	259	123	62	8	39	27

A statisztikai adatokból láthatjuk, hogy az általános iskolák száma állandóan csökkent. Ennek okát egyrészt az iskolák államosításával és a körzetsítéssel magyarázhatjuk, másrészt

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentések: 1945-1962.

16 a közigazgatás rendezésével, a külterületi lakosság elvándorlásában találjuk. A pusztákról, a tanyákról és a majorokból a családok a városokba, községekbe költöztek, s így ott az iskolák elnéptelenedtek. A körzeti iskolahálózat fokozatos kiépítésével is a kislétszámú egytanulócsoporthoz iskolák szintén megszűntek. A kislétszámú iskolák felsőtagozatu tanulói a körzeti iskolába nyertek beiskolázást. A megmaradt alsótagozatu tanulók létszáma pedig olyan alacsonyra csökkent, hogy az iskola további működtetése gazdaságilag célszerűtlenné vált.

7 A tanácsi szervek a szülőkkel, a társadalmi szervekkel egyetértésben gondoskodtak annak a néhány alsótagozatu tanulónak a körzeti iskolába való beszállításáról. Így 1951-1963-ig 34 kislétszámú általános iskolát szüntettek meg a megyében. Ugyanebben az időben az osztott iskolák száma 48-al emelkedett. Jelenleg az osztott iskolák az összes iskoláknak 47.4%-át képezik, míg 1951-ben 28.5% volt.

116 Amíg egytanerős iskola 1946-47-ben Győr-Moson megyében 43, Sopron megyében 49 volt, 1962-63-ban mindössze 27 maradt. Ebből csak egy olyan iskola van, ahol I-VIII osztályba járnak a tanulók. Ez a mosonmagyaróvári járásban Horvátkimléhez tartozó Dióstelepen működik. Itt is az V-VIII osztályu tanulók létszáma csak 7. A többi 26 kislétszámú egytanerős iskolában csak alsótagozatot találunk.

117 Az 1962-63-as tanévben a megyében 41 körzeti, és 51 tagiskola működött.

A körzeti iskolába való bejárásnál az utóbbi években jelentősen emelkedett az autóbuszok igénybevétele, mint erre a ~~vel~~re legalkalmasabb közlekedési eszköz.

A bejárás módja a megyében 1962-63-as tanévben:

Gyalog, kerékpáron	1.909	tanuló	
Vonaton	79	"	
Közforgalmi autóbuszon	327	"	
Iskola autóbusszal	287	"	
Szövetkezeti, állami gazdasági járművel	63	"	1./
	2.665	tanuló	

A körzetesítés bővítését negymértékben akadályozza a tanulók szállítása. A Szülők több helyen felvetették, ha az általános iskola elvégzése törvényszrűen kötelező és ingyenes, akkor a tanulók kötelező járművel való szállítása a szülők részére pénzkérdés, amiben az államnak segíteni kell. Különösen azon tanyai településen probléma, ahol egy-egy családnak több gyermeke jár a körzeti iskolába. Itt a szülőknek valamilyen formában költségtérítést kell biztosítani, s így a bejárási költségek bizonyos mérvű térítésével a körzeti iskolák szervezését megkönnyíti.

19 Uj iskolák építésére nagy szükség volt a megyében, mert a tankötelesek száma minden évben nőtt. Az iskolákat és annak tantermeit a megyében bővíteni kellett. A fejlesztésnél a társadalom is nagymértékben bekapcsolódott. Különösen a tantermek építésénél segédkeztek a szülők, nevelők és a tanulók egyaránt.

Uj általános iskolák építésének ténye is igazolja, hogy társadalmunk, tanácsi szerveink vezetői, pártunk Központi Vezetőségének határozata szellemében dolgoztak.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés: 1962-63-ban.

" 1960-ig az általános iskolákban lehetőség szerint meg kell valósítani a szakrendszerű oktatást, nem csak a városokban, hanem a falvakban is. Fokozatosan meg kell szüntetni az osztatlan és a részben osztott osztályokat és a felső tagozatban a szakosított oktatást, jól képzett szaktanárokkal kell biztosítani." 1./

A megyében a következő új általános iskolákat építettek:

1953-54-ben Horvátkimle, Mosonmagyaróvár-Majorok, Ponyvápuszta,
 1956-57-ben Győr-Bercsényi-liget, Sopron, Hunyady J. u. 16 tanterem
 1957-58-ban Hegyeshalom Május 1. Állami Gazdaság
 1958-59-ben Mosonmagyaróvár VI. sz. Ált. isk. 8 tanterem
 1959-60-ban Győr-Révfa, II. Bácsai u. 16 tanterem, 12 oszt. isk.
 1960-61-ben Győrszentiván Ujtelep II. sz. ált. isk. 8 tanterem
 1961-62-ben Mosonmagyaróvár, Ipartelep VII. ált. isk. 12 tanterem
 Kásbácsa 4 tanterem /Győr, Vagongyár építette/
 1962-63-ban Győr, Mester u. 16 tanterem, 12 oszt. isk. 2./
 Sopron, Dimitrov tér, 12 tanterem, Áll. Nevelőotthon

b./ A tantermek számának alakulása

Az általános iskolák tantermeinek fejlődését 1948-1963-ig:

1948-49-ben	1124 tanterem	1956-57-ben	1337 tanterem
1949-50-ben	1151 "	1957-58-ban	1357 "
1950-51-ben	1175 "	1958-59-ben	1374 "
1951-52-ben	1183 "	1959-60-ban	1403 "
1952-53-ban	1259 "	1960-61-ben	1403 "
1953-54-ben	1223 "	1961-62-ben	1468 "
1954-55-ben	1215 "	1962-63-ban	1523 "
1955-56-ban	1301 "		

1./ 2./ 3./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés. 3./

Uj iskolák létsítésére, tantermek számainak bővítésére a megyében nagy szükség volt, mert a tankötelesek száma évről évre nőtt. Az osztálytermek fejlesztésébe az állam és a tanácsi szerveken kívül a társadalom is nagymértékben bekapcsolódott. 15 év alatt a megyében 399 új tanteremmel bővültek az általános iskolák. Noha a tantermek száma jelentősen emelkedett, de még mindig nagy szükség van új tantermekre. A tanulólétszám és a tanulócsoporthoz számának növekedésével az osztálytermek száma nem növekedett arányosan. Emiatt a tantermeket váltott rendszerben használják, de ez a megoldás, sem a tanulók sem a nevelők szempontjából nem előnyös és nagymértékben az oktatást színvonalára is kihat. A délután foglalkoztatott tanulók helyzete oktatási szempontból kedvezőtlen, mert a tanulók figyelme, felfogóképessége a délutáni órákban lényegesen kisebb.

Az 1962-63-as tanévben az össz. tantermekből 409-et használtak kétszer /26,8%/, háromszor egy tantermet sem használtak.

Az osztálytermek hiánya miatt megyénk több iskolája a tanulók elhelyezése érdekében szükségterem igénybevételére szorult. Ebben az évben 134 szükségtermet használtak felújítás céljából. Ezekre jellemző, hogy egészségügyi, vagy kis alapterületük miatt oktatási célokra nem alkalmasak. Győrött pl. gyárvárosi általános iskolában két szükségterem van, mely az utcára nyíló régi kiskocsmahelység volt. A mosonmagyaróvári Április 4. majori iskola szükségterme betonpadlózatu volt, ahol a tanulók csak zsufoltan értek el. A győrszentiváni általános iskolában egy 34 fős tanulócsoport 20 m² alapterületű helyiségben tanult.

25 Területenkint, járásonkint vizsgálva az osztályteremmel való ellátottságot, kitűnik, hogy Mosonmagyaróvár, Győr város, továbbá Mosonmagyaróvár járási helyzete a legkedvezőtlenebb. Ezekben a helyeken az egy osztályteremre jutó tanulók és tanulócsoportok száma az országos, illetve a megyei átlagnál is lényegesen magasabb.

Egy osztályteremre jutó tanulók és tanulócsoportok száma területi részletezésben az 1962-63 tanévben statisztikája alapján a következő:

Járás, város	Az egy osztályteremre jutó	
	tanuló	tanuló-csoportok
	s z á m a	
Csornai járás	34.8	1.17
Győri járás	40.1	1.31
Kapuvári járás	36.8	1.18
Mosonmagyaróvári j.	42.3	1.40
Soproni járás	32.3	1.14
<u>Járások összesen:</u>	<u>37,7</u>	<u>1,25</u>
Győr jv.	49.7	1.42
Mosonmagyaróvár jv.	52,0	1.52
Sopron jv.	38.4	1.09
<u>Városok összesen:</u>	<u>46.1</u>	<u>1.32</u>
Győr-Sopronmegye	40.1	1.28
Országosan:	47.3	1.42

Ha az osztálytermek számát megyei viszonylatban-különösen a városok színpontjából nem fejlesztik - a tanulók elhelyezése egyre nehezebb lesz. Az osztálytermi ellátottság nehézsége nem átmeneti jellegű, mert megyénk 259 általános iskolájából 62 csak részben osztott és 74 kislétszámú iskola. Ahhoz, hogy ezek is osztott iskolák legyenek, valamint a szükségstantermek kiküszöböléséhez több osztályterem építését kell tervbe venni. A tanteremhiány akadályozza a csoportok bontását is, továbbá a szakrendszerű oktatást, és a politechnikai képzés kialakítását is. Mindezek fejlesztéséhez tantermekre van szükség.

A tanköteles koruk száma is 1956-ig jelentősen emelkedett. A tanköteles korba lépők számáról a születések száma tájékoztat bennünket. A születések számának alakulása Győr-Sopron megyében a következő: Élve születettek száma.

1949 évben	7997	1957-ben	6972	
1950 "	8226	1958-ban	6742	
1951 "	8228	1959-ben	6271	
1952 "	7965	1960-ban	5862	
1953 "	8508	1961-ben	5684	
1954 "	9019	1962-ben	5210	
1955 "	9054	1963-ban	5344	1./
1956 "	8217			

Annak ellenére, hogy a születések száma 1956-tól állandóan csökken, a tanterem ellátottságot a fent említett okok miatt is meg kell oldani.

1./ a KSH Győr-Sopronmegyei Igazgatóság kiadványai, I-VIII.

1-2
26
Győr és Mosonmagyaróvár ipari jellegű városok és ezek fejlesztése a távlati terv szerint megtörténik, s így számítható a városokba való nagyobb létszámú beköltözés is. Különösen ha Győr városát egyetemi várossá építik, a beköltözés még nagyobb mérvű lesz. A lakások építése is bizonyos mértékig mutatja a megye fejlődését. Győr-Sopron megyében épült lakások száma:

1958-ban 2.279

1959-ben 2.336

1960-ban 2.387

1961-ben 2.841

1962-ben 2.493

1963-ban 2.462

1./

26
27
6 év alatt tehát 12.798 lakás épült a megyében. A megye lakósnak gyarapodása is iskolák bővítését, tantermek létesítését teszi szükségessé. Az általános iskolai tankötelezettségek meghosszabbító rendelkezés is szintén tanterem építését teszi szükségessé néhány központi helyen, ahol a továbbképző iskolákat működtetik.

A hároméves terv során /1958-1961 / a megyében 74 általános iskolai osztálytermet irányoztak elő.

Győr városában 8 tanterem

Mosonmagyaróvár 12 "

Csornai járás 14 "

Győri járás 20 "

Kapuvári járás 9 "

Mosonmagyaróvári j 5 "

Soproni járás 6 "

2./

Összesen: 74 tanterem

1./ A KSH Győr-Sopron megyei Igazgatósága kiadványai: I-VIII.

2./ U.a. Megyei Tanács Művelődési Oszt. Munkaterve.

A tervet megvalósították, Győr városában azonban még mindig sok probléma van a tanteremmel való ellátottsággal kapcsolatban. Különösen a belvárosban és gyárvárosban érezhető ez. Gyárvárosban majdnem 1.100 tanuló részére 16 tanterem áll rendelkezésre. Itt sürgősen kell a tantermek számát fejleszteni.

A tantermek mellett az iskolákban más helyiségeket is találunk, melyekre minden iskolának nagy szüksége van. Az új korszerű általános iskola építésénél mindezeket a szempontokat figyelembe veszik, így az iskolával kapcsolatban korszerű előadótermeket, napköziotthoni szobákat és tornatermet építenek.

A megye iskoláinál lévő egyéb helyiségek száma az 1962-63-as

tanévben a következő:	napközi szoba	59	
	előadóterem	16	
	műhelyterem	104	
	tornaterem	41	
	szertár	216	
	igazgatói-nev.szoba	309	
	egyéb helyiségek	279	
	Összesen:	1.024	1./

Amíg a műhelytermek az iskolák összlétszámához viszonyítva 41 %-ot tesznek ki, addig tornaterem csak 16 %-ot mutat, azaz minden 6-ik iskolának van csak tornaterme. Az előadótermek száma még rosszabb. Ezeket a termeket főleg városi iskoláknál és a felszabadulás után épített új, korszerű általános iskoláknál találjuk meg.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés.1962-63.

c. Az általános iskolák felszerelése

Az általános iskolák berendezése, szertárainak anyaga a régi népiskoláihoz, de méginkább a polgári iskolákéhoz összehasonlítva nagy fejlődést találunk. A megye minden általános iskolája általában jól felszerelt. A legtöbb helyen már kicserélték az elavult korszerűtlen padokat, butorokat. Minden iskolában villanyvilágítás van. Mind az alsó, mind a felsőtagozat részére a legfontosabb szemléltető eszközt megtaláljuk. Az alsótagozatban mindenütt ott van a mágneses tábla. Ezeket a szemléltető eszközöket részben központilag a tanácsai szervek, de részben a nevelők és a szülők közösen szerzik be. Igen sok szemléltető eszközt a szülői munkaközösség útján készítenek el. Ahol szakrendszerű oktatás folyik, ott jól felszerelt biológiai, kémiai és fizikai szertárakat találunk.

Az 1962-63-as tanévben a megye 259 általános iskolájánál 215 rádiót, 34 televíziót, 40 hangos filmvetítőgépet, 70 lemezjátszót és 32 magnetofont találunk. A politechnikai oktatáshoz is a legfontosabb szerszámokat, gépeket megtaláljuk. Így a megyei általános iskoláknál van: 4 gyalugép, 7 köszörűgép, 5 egyéb gép, 2 robbanómotor, 16 fűrészgép, 5 furógép, 24 villanymotor és 2 egyéb motor. Mindezek a felszerelések is mutatják az általános iskola korszerűsítését. 1./

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés. 1962-63.

A megye általános iskoláinak könyvtári állománya is állandóan gyarapodik. A könyveket részben állami költségvetésből, részben pedig a szülői munkaközösség pénzéből biztosítják. A megye

általános iskoláinak <u>1962-ben</u>	61.051 db.	ifjúsági könyve	
	120.086	" tanári	"
	2.442	" napközi	"

Összesen: 183.579 db. könyve van.

A gyarapodás ebben az évben 26.028 db. könyv, 549,322 Ft értékben.

1963-ban 72.303 db.	ifjúsági könyve	
<u>134.257</u>	" tanári	"
3.580	" napközi	"

Összesen: 210.140 db könyve van.

A gyarapodás ebben az évben 27.663 db könyv, 616,623 Ft értékben. 1./

Nagyon helyes, hogy államunk, tanácsszerveink nagy gondot fordítanak iskoláink korszerű felszerelésére, mert csak így lehet jó eredményt elérni, ha az oktatás tárgyi feltételeit is teljes mértékben biztosítjuk. Különösen a korszerű oktatás kíván sok tárgyi feltételt és ezeket államunk központilag is biztosítja.

A megye távlati tervének fejlesztésénél az általános iskolák beruházásánál nagy körültekintéssel, főleg a falusi iskolák felszerelésére fordított nagy gondot. Az új általános iskolákat már a legmodernebb és legkorszerűbb felszereléssel látta el. Jól felszerelt iskoláknál a nevelők szívesen dolgoznak és a tanulók is jó munkát végeznek.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés. 1962-63.

2./ Az általános iskolák személyi feltételei.

a./ A tanulók létszámának alakulása.

A tanulólétszám és a tanulócsoportok számának alakulását legjobban a statisztikai adatok mutatják.

Tanév	Tanuló létszám	Felső tagozat	I. oszt.	VIII. oszt.	Tanuló csoportok
1945-46	50.797	3.104 polg			
1946-47	47.376	1.879 "			
1947-48	50.420	924 "			
1948-49	52.497				1.373
1949-50	52.647	22.171			1.422
1950-51	51.662	-		3.989	1.428
1951-52	50.886	-		3.907	1.484
1952-53	50.860	23.736		4.596	1.567
1953-54	51.440	23.965	7.562	5.072	1.612
1954-55	51.018	23.378	7.991	4.426	1.671
1955-56	52.209	23.312	7.989	4.660	1.741
1956-57	53.629	22.995	8.411	4.924	1.776
1957-58	52.783	23.399	8.303	5.259	1.838
1958-59	53.287	23.399	7.890	4.531	1.859
1959-60	55.338	24.743	8.237	5.011	1.883
1960-61	58.001	26.304	9.011	5.674	1.888
1961-62	60.114	27.489	9.069	6.300	1.923
1962-63	61.077	28.049	8.256	6.285	1.944

1./

A statisztikában láthatjuk, hogy az általános iskolába járó tanulók száma évről-évre emelkedett. Csupán csak az 1957-58-as tanévben találunk csökkenést. Ennek oka az, hogy 1956-ban az ellenforradalom idején a megyéből 2.339

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentések
1945-1962.

tanuló / ebben az általános és középiskolás tanulók létszáma is benn foglaltatik/ hagyta el az ország területét.

A tanköteles korúak általában mind eljutnak az általános iskolába. Csakély azoknak a száma, akik betegség miatt képezhetetlenek és így nem részesülhetnek általános iskolai oktatásban.

A tankötelesek beiskolázása az 1962-1963-as tanévben a megyében 96.9 % volt. / Országosan 98.8 % / Az 1946-1947-es tanévhez viszonyítva a tanulók össz.létszáma 13.701-el emelkedett. / 22.4 %./ Amíg a tankötelezettség teljesítése elfogadható, a multhoz viszonyítva pedig nagyon is kiemelkedő, addig az egyes osztályok között a lemorzsolódás igen nagy.

1953-54-ben	I. oszt.	7.562 tanuló járt.
1960-61-ben	III. "	5.674 " "
		<hr/>
1954-55-ben	I. oszt.	1.888, a lemorzsolódás 24.9 %
1961-62-ben	VIII. "	7.991 tanuló járt
		6.300 " "
		<hr/>
1955-56-ban	I. oszt.	1.691, a lemorzsolódás 21.1 %
1962-63-ban	VIII. "	7.989 tanuló járt
		6.285 " "
		<hr/>
		1.704, a lemorzsolódás 21.3 %

Ha az elköltözés, az elhalálozás és a megbetegedés csekély százalékát le is vonjuk, a fenti lemorzsolódás igen nagy. Noha, az országos lemorzsolódás még-nagyobb:

1955-56	tanévben országosan	a lemorzsolódás	51.7 %	
1956-57	"	"	40.0 %	
1957-58	"	"	39.6 %	1./

A tankötelezettség meghosszabbításának 16 éves életkorig a fenti okok miatt láthatjuk, hogy igen nagy kulturális jelentősége van.

Az 1962-63-as tanévben 14 életévét betöltött tanuló 1.364

15	"	"	"	465
----	---	---	---	-----

16	"	"	"	34
----	---	---	---	----

Összesen:	1.863
-----------	-------

Évfolyam ismétlő az 1962-63-as tanévben 2.000 tanuló / 3.2 % / volt. Nagyon feltűnő az első oszt. tanulók bukási százaléka. Az 1961-62-es tanévben az első oszt. tanulók 5.7 %-a bukott meg, s ha az osztályozatlan tanulókat hozzáadjuk, akkor az első osztályu tanulók 7.4 %-a morzsolódott le. Országosan is az osztályok között az első osztályban van a legnagyobb lemorzsolódás. Az első osztályból országosan 6.9 %-a bukott meg, az osztályozatlanokkal együtt, ez 9.5 %. Ezért helyes és indokolt a minisztérium rendelkezése, mely szerint az elsőosztályos gyenge tanulók bukását bizottságnak kell megállapítani.

Az elsőosztályos tanulók beiskolázása érdekében és azok iskola érettségének megállapítása céljából a Győr-Sopronmegyei Tanács V.B. Gyermek-Ideggondozó Intézet 1961-ben Győr város nagycsoportos ovodásai részére a tanítóképző intézet hallgatói segítségével szűrővizsgálatot végeztek.

1./ Magyarország Művelődési viszonyai Budapest, 1960.

A vizsgálat 437 nagyovodásra terjedt ki. Ez a szűrés 75 gyermeknél, azaz az össz. létszám 16.6 %-nál találtak bizonyos fokú értelmi, illetve testi fogyatkozást. A felülvizsgálat végül 48 gyermeket mentett fel, mint iskolaéretlent, azaz az összes vizsgálat 10.9 %-át. Ez a létszám a következő tanévben 55-re emelkedett. Így az összes megvizsgáltak 12.6 %-a volt felmentett. Ugyanílyen vizsgálatot végeztek 1962-ben is, de akkor az összes elsőosztályu tanköteles tanulókra terjesztették kisa vizsgálatot. Itt már Győr város elsőosztályu nevelői segítettek. 1200 iskola-köteles gyermeket vizsgáltak meg, melyből 118 mutatkozott iskolaéretlennnek.

/ 9.8 % / 1./

Győr városában így egy évvel előbb kezdték meg azt a vizsgálatot, melyet később az 1963-64 tanévre vonatkozólag már a Művelődésügyi Minisztérium is kötelezően előír.

b./ A nevelők létszámának
alakulása.

Az általános iskolai nevelőlétszám alakulását, annak fejlődését szintén a statisztika alapján vizsgáljuk. A statisztikából kitűnik, hogy a nevelők létszáma globálisan évről-évre emelkedett.

1./ Szabó Pál: Az iskola érettség kérdéséhez. Ovodai nevelés. 1962. szept. 294. o.

Az általános iskolai tanerők számának alakulása.

Tanév	Tanerők összesen	Tanító	Tanár	Képesítés nélküli	Férfi	Nő
1945-46	1.068	1.068			632	436
1946-47	1.115	1.115				
1947-48	-	-				
1948-49	1.565	1.399	166			
1949-50	1.563	1.385	178			
1950-51	1.606	1.364	242			
1951-52	1.748	1.395	353			
1952-53	1.829	1.417	395	16	740	1.088
1953-54	19967	1.503	453	11	810	1.157
1954-55	2.112	1.478	630	4	829	1.289
1955-56	2.307	1.503	801	3	907	1.400
1956-57	2.361	1.507	852	2	946	1.415
1957-58	2.467	1.629	838	-	953	1.514
1958-59	2.514	1.660	835	19	1.019	1.495
1959-60	2.560	1.649	877	34	892	1.678
1960-61	2.545	1.672	834	39	916	1.629
1961-62	2.625	1.632	860	133	958	1.667
1962-63	2.684	1.597	885	202	932	1.752

1948-tól 15 év alatt 1.119 nevelővel van több a megyében. Az emelkedés tehát 41.6 %-os. Csupán 1 tanévben az 1960-61 évben találunk csökkenést 15 fővel. Oka részben, hogy 1960-ban az egyetemről nem került ki nevelő, mert a tanárképzést 5 évre emelték fel.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentések 1945-1962.

Az 1961-es tanévben már 30 tanári képesítésű nevelőt kapott a megye. A középfoku tanítóképző intézetek utolsó évfolyamát 1961-ben bocsájtotta ki, s így egy évig a tanítóképzés is szünetelt. 1962-ben pedig a Pedagógiai Főiskola nem bocsájtott ki nevelőt, mert azt négy évre emelte fel.

Képesítés szerinti összetétel alapján a tanítók számában felesleg, a szaktanároknál azonban jelentős hiány mutatkozik. Így pl. az 1961-62-es tanévben a tanító szükséglet 126.8 %-ban, a tanárszükséglet 60.1 %-ban mutatkozott. Az 1962-63-as tanévben a tanító felesleg 23.5 %, a tanárhiány pedig 50.9 % volt. Különösen az orosz nyelv, majd a matematika fizika szakon mutatkozott a legnagyobb hiány. A tanerő hiány részbeni csökkenését célozta az érettségizettek, a pedagógiai képesítés nélküliek nagy száma beállítása, akik levelező úton végzik a továbbtanulást. 1./

Az 1962-63-as tanévben Győr város Kazinczy Leánygimnáziumában 30-as létszámmal egy 5 + 1 pedagógiai jellegű IV. osztályt szerveztek. Ide a megyéből azon legjobb matematikai-fizikai tudású tanulókat iskoláztak be, akik majd tanári pályát választanak. Ezek alányok lélektani, didaktikai és módszertani anyagot is tanulnak, s a körzeti általános iskolában látogatnak és tanítanak.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés 1962-63.

Az értettségi után, mint képesítés nélküli nevelők falura kerülnek, ahol a felső tagozatban matematika-fizikát tanítanak. A Megyei Tanács Művelődési Osztály Vezetői így próbálják a szaktanárhiányt lehetően pótolni.

A tanárhiányt részben tanulócsoportok összevonásával is próbálták megoldani. Még szerződéssel is alkalmaztak nevelőt, hogy így próbálják a hiányt pótolni. Az 1961-62-es tanévben 133, az 1962-63-as tanévben 292 a képesítés nélküliek száma. Ezt a következő évben 300 fölé fogják emelni. Jelenleg az 1962-63-as tanévben a megyében 225 levelező hallgató van. A 221 fős reletív tanítói feleslegből a következő tanévben kb. 100 nevelőt iskoláznak be, levelező hallgatónak, a többit kora, betegsége, szociális helyzete miatt nem is lehet továbbtanulásra, szakosodó nevelőként beállítani. A konzultációs központok felállításával, -mely a győri Tanítóképző Intézetben is működik - remélhető, hogy a beiskolázott levelezők is befejezik tanulmányaikat, és a lemorzsolódás a két év tapasztalata alapján minimális lesz. A tanerőállományból szakosodó 8.3 %, /225 / nevelő működik. 1./

Az 1961-62-es tanévben a tanerőmozgás a következő volt:

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés
1962-63.

Állásáról lemondott	9, egyéb helyre távozott	25,
Nyugdíjba ment	27, fegyelmileg elbocsájtva	5,
Meghalt	2, tanügyi igazgatásba	7,
Új tanító	32, új tanár, nevelő	72,
ped, képesítés nélk.	202,	

A tanerő állományból az 1962-63-as tanévben 65,2 %-a nő, /országosan 66,5 %/, míg 1945-46-os tanévben csak 40,8 %-a volt nő. A nőknek 1,5 %-a igazgató, /országosan 1,3 %-a/, míg az összes igazgatók közül 14,3 %-os a nők aránya /országosan 15,2 % /. Nyugdíjkorhatár 3,4 %, /93/ nevelő éri el 1963 aug. 31-ig. 1./

c./ A szakrendszerű oktatás.

A felsőtagozatu tanulók szakrendszerű oktatása megyei viszonylatban még nem teljes. Az iskolareform törvénye, nagy figyelmet fordít az általános iskola felsőtagozatának szakrendszerű oktatására. A körzeti iskolahálózat fokozatos kiépítése is ezt a célt szolgálja. Természetesen ennek teljes kiépítése a tanárképzés fokozatos növelésétől is függ. Dunántulon 9 megyében átlagban minden harmadik általános iskolában van biztosítva a szakrendszerű oktatás. Ez az arány a 3 országrész közül itt a legalacsonyabb. Nagy az elmaradás -e téren Baranya, Zala Somogy megyében, ahol csak minden hatodik, illetve ötödik iskolában folyik szakosítás.

2./ Magyarország Kulturális Helyzete. Bp. 1961-76.o./

1./ Megyei Összesítő Statisztika. 1962-63.

A szakrendszerű oktatásban részesülő felsőtagozatu tanulók évenkénti eloszlása a következő:

Tanév:	tanulók száma :	Százalék
1953-54	19.609	82.1
1954-55	19.300	82.6
1955-56	19.246	82.6
1956-57	19.839	84.9
1957-58	19.262	83.8
1958-59	19.505	83.4
1959-60	20.931	84.6
1960-61	22.509	85.6
1961-62	23.718	86.6
1962-63	24.523	87.4

Országosan a tanulók 86.8 %-a részesült szakoktatásban az 1962-63-as tanévben. 2./

A statisztikából láthatjuk, hogy a szakrendszerű oktatásban részesülők aránya állandóan emelkedett. 1953-tól 1963-ig 5.3 %-al többen részesültek szakoktatásban.)

A megyében 123 osztott iskolában 23.055 tanuló részesült szakoktatásban. A 12 részben osztott iskolában 1.468 tanuló részesült az 1962-63-as tanévben.

Az osztott iskolákban mindenütt szakoktatás folyik.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai 1953-1962.

2./ Statisztikai Tájékoztató az alsófoku oktatási intézmények 1962-63-as tanévre.

Tervgazdasági Főosztály, Stat.Oszt. llo.sz.

A részben osztottaknál csak 19 %-ban történik az iskolák létszáma szerint a szakoktatás. Ez az arány nagyon hátrányos, főleg a továbbtanulás szempontjából, mert akik még ilyen iskolába járnak, azok részéről sokkal nehezebb a középiskolai anyag elsajátítása. A megyének tehát igen fontos feladata, a tanári létszám emelése.

192 A szakrendszerű oktatást nagymértékben a körzetesítéssel is meg lehet oldani. Ezzel kapcsolatban a helyi községi tanácsok és az általános iskolák igazgatóinak helytelen szemléletét is meg kell változtatni.

Igy például igen élesen vetődött fel a Győrujfalui és a Győrladaméri vezetők részéről, a körzeti iskola Győrzámoly községben való építésével kapcsolatban. Ugyanígy felvetődött a probléma Kisfalud, Mihályi esetében, vagy Szany, Rábaszent-andrás, vagy Ásványráró, Zselykepuszta esetében. Ezen problémák megoldása még sok felvilágosítást kíván.

193 A megyében a tagiskolák tanulóinak mintegy 17 %-a bejárással megtudja közelíteni a körzeti központi iskolát. De továbbra is marad néhány kisebb tanyai település, így a kapuvári járásban, vagy Szigetközben, néhány kisebb településnél a bejárást nem lehet megoldani. Egyrészt a rossz utak miatt, másrészt a kisebb településről bejáró gyermekek kevés létszáma miatt. Ezért szükséges,

1973
néhány általános iskolai tanulóotthon felállítására. A távlati tervben Mosonmagyaróvárott, Szigetközben, Héderváron, a kapuvári és soproni járás néhány tanuló részére Sopronban fognak általános iskolai tanulóotthont létesíteni. Győr-Sopronmegyének minden esetben előnyösebb helyzete van, az alföldi települési viszonyokhoz képest, ahol igen nagymértékű és szétszórta a tanyai rendszer. Megyénkben jelenleg összesen közel 10-15 olyan tanyai település van, amelyekben a felsőtagozatos tanulók otthoni elhelyezését kell biztosítani.

Szakképzett tanárok által szakosan leadott órák, a felsőtagozatu órák %-ában az 1962-63-as tanévben a következő:

	Szakrendszerű oktatást nyújtó iskolákban	egyéb iskolákban	valamennyi iskolákban	
Megyei	54.1	11.9	48.3	1./
Országos	64.0	14.6	56.4	

Ha ilyen szempontból is vizsgáljuk a felső tagozat helyzetét, akkor nevelőink szakosodását, a tanárképzés létszámának emelését minél előbb meg kell valósítani. A képesítés nélküli nevelők beállítása is mint már említettük, ezt a célt szolgálja.

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés az 1962-63-as tanévre.

3./ A gyakorlati oktatás helyzete a megyében.

Napjaink köznevelési problémái közül 2 emelkedik ki jelentőségében. Az egyik az általános iskolahálózat bővítése, a másik az iskolát közelebb kell hoznunk az élethez. " A korszerű műveltség biztosítása mellett, a politéchnikai képzés bevezetése az általános iskolákba. " -hangzik el az MSZMP VII. kongresszusán. 1./

Ennek szellemében hozta kormányunk a rendeletet, miszerint az általános iskolában be kell vezetni a gyakorlati oktatást. " Meg kell kezdeni a gyakorlati ismeretek, és foglalkozások bevezetését az általános iskolában. " 2./

A határozat a gyakorlati foglalkozásokat fokozatosan kívánja bevezetni, és pedig az 1958-as tanévben először csak 500 általános iskolában. Az 1962-63-as tanévben a megyében 106 általános iskolában folyik politechnikai oktatás, Ebből 30 ipari, 72 mezőgazdasági és 4 vegyes jellegű.

Sajnos azonban csak 83 iskola rendelkezik olyan műhellyel, amelyben a minimális követelményeknek megfelelően gyakorlati oktatás végezhető. 3./

1./ MSZMP VII. kongresszus. Bp. 1959. 48-o.

2./Művelődési Közlöny, 1958, X. sz. 152-158.o

3./Megyei Összesítő Statisztikai jelentés az 1962-63-as tanévre.

A műhelyek nagy része nem erre a célra készültek. A minimális felszerelés nincs valamennyi műhelyben biztosítva. A helyi tanácsok saját kezdeményezésük alapján 40 műhelyt létesítettek saját erőforrásukból.

A gyakorlati oktatást nyújtó iskolák számának és a gyakorlati oktatásban részesülő felsőtagozatu tanulók számának alakulása a megyében a következő:

Tanév:	iskola száma	%	nevelők száma	műhely terem	ipar	mező-gazd.	vegyes
1958-59	28	10.7	45	13	13	15	-
1959-60	48	15.5	72	34	23	23	2
1960-61	64	24.8	154	55	24	36	4
1961-62	86	33.4	108	83	28	54	4
1962-63	106	40.9	196	116	30	72	4

A megyében az 1962-63-as tanévben saját műhelyterme 104, bérelt 7, és más intézménynél használt 5 terem volt.

A gyakorlati foglalkozásokkal kapcsolatban még sok tennivaló van a balesetelhárítással kapcsolatban. Itt már intézkedés történt, hogy a gyakorlati foglalkozást oktató pedagógusok megismerjék az ide vonatkozó rendelkezéseket, és a tanulókkal is közöljék a szükséges ovintézkedéseket. Külön meg kell említeni, hogy a kéziszerszámok a legtöbb esetben méreteiben és durva kidolgozásában nem alkalmasak gyermeki használatra. Még több helyen találunk olyan

1./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés:

1958-1962.

gépet, amelynek használata balesetveszélyes. Ezen gépek használatát a felügyelők még akkor sem engedélyezik ha az oktató arra hivatkozik, hogy kizárólag ő használja.

Megoldásra vár a női kézimunkát és háztartási gyakorlatot oktató nevelők szakmai kiképzése is. Az a tapasztalat, hogy a nevelők hozzáállása, lelkesedése a gyakorlati oktatással kapcsolatban igen jó. Egyre kevesebb helyen értelmezik a gyakorlati oktatást az órarend szerinti heti két órára leszűkítve. A gyakorlati foglalkozások során a politechnikai szemlélet áthatja az általános iskola valamennyi tantárgyát, de főleg a természet-tudományiakat.

Az 1962-63-as tanévben a VIII. osztályt végeztek az elsők, akik négy éven keresztül résztvettek gyakorlati foglalkozáson. A gyakorlati foglalkozás tantervei helyeseknek bizonyultak, különösen a fizikai munka iránti érdeklődés és megbecsülés, a könnyebb pályaválasztás, a középfoku tanulmányok képzésére való előkészítést illetően.

Az általános iskolából kikerülők, középiskolai továbbtanulása Dunántúlon kedvezőbb, mint bármely ország-részben. A 14 évesek, szakmunkás képzésben való részvétele átlagosan valamivel több csak az országos aránynál. Kereső foglalkozást az általános iskolák végzettek közül minden ötödik választott. Sehol sem foglalkoztatott fiatalok

aránya Dunántulon a legalacsonyabb, elsősorban a kedvező továbbtanulási lehetőségek miatt.

Az általános iskolát végzettek továbbtanulása,
elhelyezése 1961-ben.

Az összes végzettek közül Győr-Sopron megyében:

Magasabb fokú okt.	szakmunkásként	egyéb helyen dolg. dolg.	Nem dolg.
--------------------	----------------	--------------------------	-----------

t o v á b b t a n u l ó k %- a

46.7 26.4 2.0 17.2 7.7 1./

Az 1962-63-as tanévben a megyében mezőgazdasági gyakorló kerttel rendelkező iskolák száma 73. /28,1 %./
Területe 54.360 négyszögöl. Ifjúsági tsz-ben működő iskolák száma 15. /1-8 kat. holddal rendelkeznek./ 2./

4./Az általános iskolák különböző típusai.

a./ Ének-zenei tagozatu általános iskola az 1962-63-as tanévben a megyében 4 működik. Győr városában kettő, Mosonmagyaróvárott egy, Sopron városában egy. Az alsófokú zenei nevelés színvonalának emelését a tehetségek korai felkarolását szolgálja az ének-zene tagozatu általános iskolák létesítése, melyet 1956-ban kezdtek meg az országban.

1./ Magyarország Kulturális Helyzete. Bp. 1961.

2./ Megyei Összesítő Statisztikai jelentés 1962-63.

Ennek az iskolának feladata: " Az általános iskola céljának maradéktalan megvalósításán túlmenően zeneileg műveltebb ifjúság nevelése. " 1./

203 Az énektagozatu általános iskolában az első osztálytól kezdve heti 6 órában tanulnak éneket, a harmadik osztálytól kezdve a helyi zeneiskolában hangszert választanak. Sajnos a megyének csak énektagozatu általános iskolája van.

Nagyon kellene önálló énektagozatu általános iskola is.

Ez az iskolatípus országosan, de európai viszonylatban is eredményesen dolgozik, és ezen iskolát Európa több országában is megvalósítják. Országosan az 1962-63-as tanévben 92 énektagozatu általános iskola működött.

b./ Orosz-tagozatu általános iskola.

204 Ezen iskolánál a tanulóknak módjukban van az orosz nyelvet jobban elsajátítani. A felső tagozatban heti két óránál több orosz nyelvet tanulnak, mint a többi tanulók.

1956 előtt Győr-Gyárváros általános iskolájában már az alsó tagozat II. osztályában is megpróbálták az orosz nyelvet. 1962-től Győr-Zrínyi Ilona Általános iskolában a III. osztálytól kezdték meg az orosz nyelvi beszélgetést.

A megyében az 1962-63-as tanévben két általános iskolában van orosz tagozatu osztály. Győr-Gyárváros és Győr Lenin ut általános iskola.

1./ Oktatásügyi Közlöny. 1956. 18. sz. 254.o.

Mind az alsó, mind a felső tagozatban az orosz nyelv oktatással kapcsolatban szép eredményt értek el. Az orosztagozatu általános iskolát végzetteknek módjukban van a nyelvet, tovább intenzíven tanulni, az orosz tagozatu általános gimnáziumban. Ilyen gimnázium Győrben a Révai Miklós gimnáziumban és a Zrinyi Ilona gimnáziumban van.

Az 1962-63-as tanévben a megyében 68.3 %-ban tanítják az orosz nyelvet. Az összes osztott általános iskolában folyik az orosz nyelv tanítása, a részben osztott iskolák közül csak 9 iskolában nincs még orosz nyelv tanítás. A kislétszámú iskolák közül csak 1 helyen tanítják az orosz nyelvet.

Országosan az 1962-63-as tanévben 93 orosztagozatu általános iskola működik. Orosz nyelvi társalgást a megyében 24 iskolában, 72 csoporttal, 1496 tanulóval történik.

A német nyelvi társalgás 9 iskolában 16 csoporttal 323 tanulóval történik.

c./ Nemzetiségi nyelvet oktató általános iskolák.

A megyében a nemzetiségi nyelvet csak tantárgyanként tanítják az általános iskolában. A felszabadulás előtt kisebbségi iskolák is működtek, sőt Mosonmagyaróváron és Győrsövényházán "volksbund" népiskola is működött. Mindezek 1945-ben megszűntek. 1946 március 12-én a Dunántúli Szabad Nép ujságban találjuk, hogy Győr-Moson vármegyében is megszervezik a nemzetiségi nyelvet tanító általános iskolákat. Így akkor horvát nyelvű iskola: Dunacsuj, Bezenye, Völcséj, Horvátkimle, Horvátjárfalu községekben: németnyelvű: Sopronbánfalva, Brennbergbánya, Ágfalva, Balf és Fertőrákos községekben szervezték meg.

Szerb-horvát nyelvet oktató általános iskolák száma az 1962-63-as tanévben 3, három nevelő és tizenhat nyelvcsoporthoz.

Horvát-keleti/horvát/ Kópháza /szerb/horvát/, Únán/horvát/.

Német nyelvet oktató iskolák száma 4, öt nevelő 15 nyelvi csoport. Ágfalva, Fertőrákos, Sopron, -Fenyőfő 1 Sopron Soproni ut 24.

A nemzetiségi nyelvet tanulók a megye összes általános iskolai tanulók százalékában 0.7 %.

A megyében a cigánytanulók száma az alsótagozatban 530, a felsőtagozatban 157. Ebből 14 éven felüli 55 tanuló.

Győr-Sopron megye népességénél az 1949-es statisztika szerint német anyanyelvű 2309, horvát anyanyelvű 3.196, és cigány anyanyelvű 426 volt. Nem magyar anyanyelvű 1.3 %, nem tud magyarul a megyében 27.4 %

d./ 12. évfolyamu általános iskola.

Az 1962-63-as tanévben a megyében két helyen működik Győr-Bercsényi-liget, és Győr-Mayer Lajos általános iskolában. Ennek az iskolának előnye az, hogy az épületben van a két iskola, egy a nevelőtestület és a tanulók 12 éven át járnak ugyanabban az iskolában. Így a nevelők jobban megismerik a tanulókat, személyiségüket több éven át tudják irányítani.

e./ Továbbképző általános iskola.

Államunk azon általános iskola tanulók részére, akik 14 életévükben a VIII. osztályt elvégezték és nem tanulnak tovább, vagy nem dolgoznak, szervezte ezen iskolát.

Továbbképző általános iskolák Győr-Sopron megyében.

Tanév	Iskola	Tanulmányi csoport	Tanuló	Ipari	Mezőgazdasági
				foglalkozáson vesznek részt.	
1960-61	23	33	748	-	-
1961-62	28	30	628	126	502
1962-63	30	39	689	112	577

A továbbképző iskola megoszlása az 1962-63-as évben két ipari, 7 csoporttal 112 tanulóval.

28 mezőgazdasági 32 csoporttal 577 tanulóval.

Az első osztályban 481, a második osztályban 208 tanuló járt.

A leányok arány 77.6 %. Munkaviszonyban 107 tanuló /15,5 %./

A VIII. osztályt eredményesen 637 tanuló végezte el. /92,5 % /.

A továbbképző iskola előbb-utóbb elnéptelenedik, és megszűnik. A középfoku oktatás általánossá válásával a szakközépiskolák kiszélesítésével, e két évig tartó specialis iskolatípus előbb-utóbb megszűnik. A mezőgazdasági jellegű osztályokat pl. a Földművelődésügyi Minisztérium által szervezett mezőgazdasági szakmunkás iskolákká kellene szervezni. Ez az iskolatípus tehát átmeneti jellegű.

f./ Gyógypedagógiai intézmények.

Az 1962-63-as tanévben a megyében gyógypedagógiai intézmények száma 8, 566 tanulóval, 51 tanulócsoporttal és 54 nevelővel. Ezen intézmények megoszlása a következő:

Gyógypedagógiai tagozattal működő általános isk.	2,	tanuló 25,
Gyógypedagógiai általános iskola	2,	tanuló 65,

Gyógypedagógiai nevelő és foglalkoztató int.	1. tanuló	195,
" süketnémák intézete	1. "	120,
" süketnéma faipari int.	1. "	47,
" iskola szanatórium	1. "	34,
/ Rölytökmuzsaly/		

A megyében egy vegyes csoportú gyermekotthon működik Sopronban. A tanuló létszám itt 283, ebből leány 123. Nem állami gondozott 60 tanuló. 1962-ben teljesen új korszerű 12 tantermes iskolát kapott ez a soproni gyermekotthon.

Ugyanebben az évben Győrben átmeneti gyermekotthont létesítettek 6-18 éves gyermekek részére.

5./ A napközi-otthonok fejlődése.

A múlt században a hatalmas ütemű ipari fejlődés jelentős mértékben megnövelte a munkásosztály létszámát. Mind több lett az olyan család, ahol mindkét szülő sőt gyakran a nagyobb testvér is gyárban, vagy üzemben dolgozik, A társadalmi és gazdasági szükségszerűség mind kényszerítőbben hatott, hogy ezen gyermekeket, akik családi nevelésben egyáltalán nem, vagy csak hiányosan részesülnek, a napközi otthonokban gondozást nyerjenek. Ma már az ország minden városában és igen sok faluban alakultak, szerveződtek napközi-otthonok. Napköziotthon működésével már a felszabadulás előtt találkozunk, de erőteljesen ennek kiépítése csak a felszabadulás után volt.lehetséges.

A Dunántúli Szabad Nép 1946 szeptember 18-i számában hirt találunk arról, hogy Győrben egyetlen napköziotthon működött a révfalui általános iskolában, melyet az MNDSZ létesített. Amíg itt augusztus hónapban 100 gyermekre vigyáztak, szeptemberben már csak 10-12 gyermekre, mert a helytelen vezetés miatt a tanulók elmaradtak. Győrben 1946-ban 2.000-2.500 elhagyott gyermek élt.

A Bordás-féle fiuárvaházban 17 gondozott volt,
 az evangélikus árvaházban 40 " "
 az átmeneti menhelyen csak 10 " "
 a többi gondozott gyermeket a város nem tudta elhelyezni.

A napköziotthonok számának alakulása.

Tanév	n a p k ö z i s			összes tanulók %-ban.	1 napközis csoportra jutó tanulók száma
	iskola	csoport	tanuló		
	l é t s z á m				
1952-53	14	-	442	0.9	-
1953-54	19	-	852	1.7	-
1954-55	29	56	1.757	3.4	31.3
1955-56	33	62	1.967	3.8	31.7
1956-57	38	68	2.394	4.5	35.2
1957-58	36	77	2.638	5.0	34.2
1958-59	42	80	2.815	5.3	35.1
1959-60	43	92	3.222	5.8	35.0
1960-61	53	114	4.491	7.7	35.8
1961-62	56	125	4.710	7.8	37.6
1962-63	63	151	5.583	9.1	36.9
Országosan 1962-63-ban				9.9 %	1./

1./ Megyei Összesítő Statisztika 1952-1962.

Az összes iskolák 24.3 %-ában van napköziotthon. A napköziotthonba bevont iskolák száma, mint azt a statisztikában is látjuk évről-évre emelkedik. Ugyanigy a tanulólétszám is. Az új iskolák építésével kapcsolatban modern, korszerű napköziotthont is építenek. Önálló központi napköziotthon a megyében nincs. Körzet-i napköziotthon 2 működik: Csornán és Sopronban. A napközis csoportok közül 3 önköltséges. Napközit igénylő, de férőhely hiánya miatt a fel nem vett tanulók száma az 1962-63-as tanévben 813.

6./ Általános iskolai felnőttoktatás.

aa/ A dolgozók és levelezők általános iskolája.

A dolgozók iskolájának szükségességét ugyancsak a demokratikus átalakulás hozta magával. Annak a kiegyenlítődésnek, amely társadalmi-politikai síkon végbement, természetesen meg kellett történnie kulturális vonalon is. A dolgozók iskolájának az általános műveltségi szint jelentős emelésén és a dolgozó rétegek tehetséges gyermekein a múltban esett igazságtalanság, jóvátételén kívül, legfőbb rendeltetése az, hogy meggyorsuljon az új, népiértelmiség kialakítása, a munkásosztály és a parasztság soraiból. A demokratikus pártok egyöntetű fellépésének eredményeként még 1945. november 21-én megjelent a dolgozók iskoláját felállító elvi jelentőségű miniszterelnöki rendelet. / 11.130 / 1945. M.E.

Ennek végrehajtásával az Elnöki Tanács a kulturminisztort bizta meg.

Dolgozóink éltek is ezzel a lehetőséggel és a rendelet értelmében mind az alsó, mind a közép és felsőfoku dolgozók iskolájára több ezren jelentkeztek.

A dolgozók általános iskoláiban a megyében eredményesen vizsgázott tanulók számának alakulása a következő:

Tanév:	tanuló-létszám	Tanév:	Tanuló-létszám.
1952-53	562	1957-58	402
1953-54	534	1958-59	876
1954-55	384	1959-60	2.893
1955-56	425	1960-61	3.701
1956-57	211	1961-62	2.581

Az 1962-63-as tanévre 4.024 általános iskolai tanuló iratkozott be a dolgozók iskolájába. 1.v/

A dolgozók alapismereti és általános iskolai tanfolyamain vizsgázottak számának évenkénti alakulása a következő :

1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62
---------	---------	---------	---------	---------

Alapismereti tanfolyamon eredményesen vizsgázott: 12 14 3 75 149

Általános isk.tanfolyamon eredményesen vizsgázott: 402 876 2.893 3.701 2.581

Az 1962. december 1-i állapot szerint a dolgozók általános iskoláinak száma a megyében 108, alapismereti tanfolyammal működő általános iskolák száma 10, öthónapos esti tanfolyammal működő 104, 10 hónapos esti tanfolyammal működő 23.

Levelező tagozattal működő általános iskola 3 van. 2./

Az összes dolgozók általános iskolái közül önálló üzemi iskola 3, üzembe kihelyezett osztállyal működő iskola 18 van.

A dolgozók általános iskoláival kapcsolatba tapasztalatok és problémák megyei viszonylatban a következők:

A tanulás jelentősége, annak szükségessége egyre nagyobb mind a megyében, mind országosan is. A tömegek műveltségi szintjét kell emelnünk. A szervezés azonban egyre nehezebb.

a./ A műszakok kérdését nem lehet mindenütt megoldani. A műszakváltás problémátikussá tette az iskolába járást. A délutáni műszakon nem tudják elengedni a dolgozókat, s nincs mód igen sok helyen a cserélésre. Egyedül a Győr Textilipari Vállalat engedte meg, hogy a délutáni műszakban dolgozók a legfontosabb tantárgyak óráira elmehetnek./ mat-fiz./

b./ Másik nehezítő tényező a bejáró dolgozók helyzete.

A vonatindulások koordinálása az iskolába járás idején igen nehéz. Sok akarat, öntudat, tanulási kedv kell ahhoz, hogy a dolgozók vállalják a későbbi hazautazást. A legtöbb, saját falujába iratkozik be és ott végzi az általános iskolai öthónapos tanfolyamot, de ezeknél a lemorzsolódás igen nagy.

c./ Ritkán bár, de még itt-ott jelentkezik, ha nem is nyíltan, de burkoltan, bizonyos pozíció féltés olyan vezetők részéről, akik maguk is érzik, hogy tanulni kellene.

Ez a féltés jelentkezik abban is, hogy egyrészt nem javasolják és nem agitálnak a tanulásra, másrészt hogy rosszabb körülmények közé helyezik, vagy egy műszakból három műszakba helyezik át.

d./ Hiányzik az a tudat, hogy a több tanulás a munkára is kihat, de ezt pillanatnyilag nem érzik, mert nincs semmiféle anyagi ösztönző erő, mely a tanulásra serkentené.

e./ Sokszor szubjektív tényezők akadályozzák a tanulást.

A családi helyzet, ahol esetleg mindkét szülő dolgozik, vagy egyik fél helyteleníti a másiknak a tanulást

Nagyban akadályozzák a tanulást, a szervezést, a helyhiány is, továbbá az egyéb műveltségpótló, műveltséget adó rendezvények: az MHS, a Légmentő, a szakmunkásképzés, a munkásakadémiák stb. Több helyen a szervezett felnőttoktatás háttérbe szorul a népművelés egyéb ágaival szemben.

A problémák megoldására a következőket javaslom:

a./ A szervezett felnőttoktatás minden terén elsőbbséget kapjon.

b./ Az üzemek, vállalatok vezetőségét tegyék felelőssé a kulturális munkáért is. Elűzem, kiemelt vállalat csak az legyen, amelyik a gazdasági tervek mellett a kulturális tervet is teljesíti.

c./ Tegyék kötelezővé mindenki számára a VIII. általános iskola elvégzését. A kulturális forradalom azon szakaszához érkeztünk, ahol a dolgozóktól ezt megkövetelhetjük.

b./ Az üzemi általános iskolák Győr-Sopron megyében.

27 " Az iskola a gyárkapun belül " dr.Schleich Lajos, tanítóintézeti tanár összegyűjtötte és feldolgozta a győri Vagongyár általános iskola történetét, 1955-1966-ig. A szerző megemlíti, hogy 1954-55 tanévben a városban működő dolgozók általános iskolai tanulóinak, mintegy 35 %-a a Vagongyárból került ki. Felmerült a gondolat, hogy ebben az üzemben, ahol a legnagyobb létszámú munkást foglalkoztatnak, ahol egyidőben adva van, az általános iskola alsó és felső tagozatának tanulói, hogy a gyáron belül szervezzék meg a dolgozók általános iskoláját.

A gyár üzemi bizottsága és a Megyei Tanács Művelődési Osztálya biztosította, az oktatás tárgyi és személyi feltételeit. Az iskolát a gyár tartja fenn, az igazgatót és a nevelőket a tanács fizeti.

Ilyen üzemi iskola 1955-ben az országban négy helyen működött: " Rákosi Mátyás Vas és Fémművek, MÁVAG, Lenin Kohászat Miskolc, Vagon és Gépgyár Győr. A Lenin-Kohászati művek üzemi iskolája egy hónapi kísérlet után megszűnt. Később a másik két üzemben is, az ellenforradalomig, /1956/ megszűnt az általános iskola. Egyetlen vidéki üzem volt a győri, ahol eredményesen működött és jelenleg is szép eredményeket mutat. 1./

1./ Szabad Nép. 1955.nov.9 Győr-Sopronmegyei Hírlap.

1955. nov. 25, 1956. febr.3.

328

1955. szeptember 15-én nyitották meg Győrben a Vagongyár nagytermében az üzemi általános iskola első évfolyamát. " A munkásosztály kulturális és műszaki színvonalának emeléséért. " címmel cikket közöl a Népszava, melyben összehasonlítást tesz a Rákosi Művekben, a MÁVAG-ban és a Vagongyárban tapasztalt üzemi iskolák munkájáról. A legeredményesebbnek a győri üzemi iskolát emeli ki, ahol az üzem vezetősége, a párt és a tömegszervezetek, de különösen a szakoktatás is szívélyesen tekintette a dolgozók tanítását és tanulását. Ez az elismerés adott ösztönzést a soproniaknak is, ahol szintén megindult a szervezés az üzemi iskolák létesítéséért. A győri üzemi iskola az 1956-os ellenforradalom idején október 23-tól november 20-ig kényszerszünetet tartott, majd a Kossuth rádió felhívására és hírére, újból megindult az iskola. Ez az üzemi iskola jelentős szerepet játszott az üzem életében, mert alapfokú kulturát adott, a lehetőséget biztosított a képesítéshez kötött munkakörök betöltésére., illetve magasabb szintű ismeretek megszerzését elősegíti. 1./

Ez a tanulási forma igen kedvező a dolgozóknak, mert munkaidő után az üzemben folytathatják a tanulást s nem vesztik időt a hazamenetellel, illetve az iskolába való visszatéréssel.

1./ Népszava, 1956. ápr. 6 Győr-Sopronmegyei

Hírlap, 1956. máj. 18

A győri Vagongyár üzemi iskolájának benépesülése
a felvételi lap és az iskolai anyakönyv alapján a követ-
kező:

328

Tanév:	Beiratkozott			Összesen:	Vizsgázott			Összesen:
	V-VI.	VII.	VIII.		V-VI.	VII.	VIII.	
1955-56	-	83	27	110	-	58	16	74
1956-57	18	48	74	140	6	15	39	60
1957-58	17	27	32	76	8	19	25	52
1958-59	22	40	39	101	16	27	30	73
1959-60	25	56	40	121	19	47	30	96
Összesen:	82	254	212	548	49	166	140	355
Lemorzsolódott					33	88	72	193
Százalékban					40.2	34.6	33.3	35.3

Az 1962-63-as tanévben a megyei üzemi iskolákban 1947 fő
iratkozott be, az üzemi dolgozóknak kb. 30 %-a akik az ál-
talános iskolát nem végezték el. Az üzemi iskolákban ma már
függetlenített nevelők tanítanak, melynek a száma 9.

Győrben 6, Sopronban 2, Mosonmagyaróváron 1 nevelő működik./

Győr városában Vasas üzemekben összesen 13 tanfolyam
397 jelentkezővel indult meg az iskola.

A textilüzemekben 12 tanfolyam, 213 dolgozóval indult el.

A vasas és textiles üzemek nem végzett általános iskolai
hallgatóinak átlagosan 5.1 %-a az, akik a dolgozók általá-
nos iskolájába járnak. 1./

1./ dr. Schleich Lajos " Az iskola a gyár kapun
belül. Győr. 1960. Kézirat.

7./ Az iskolázottság helyzete Győr-Sopron megyében.

351 A megye népességének iskolai végzettségi színvonala 1949. óta jelentősen emelkedett. A hétéves és idősebb népességből kétszer annyian végeztek el az általános iskola VIII. osztályát. / Az érettségizettek száma pedig 1.5-del emelkedett./ A tízéves és idősebb, írni-olvasni nemtudók aránya 1.6 %-ról 1.1 %-ra csökkent. A 15 éves és idősebb korosztályuk az általános iskola VIII. osztályát 35.0 %-ban végeztek el. A 15 éves és idősebb népesség több mint egyharmada végezte el az általános iskola VIII. osztályát, míg 1949-ben csak valamivel több mint egyharmada. 1./

51 bbk A jelentős javulás ellenére a megye népességének iskolázottsági színvonala kismértékben ugyan, de alatta marad az országos átlagnak.

Az iskolázottság alakulása országos viszonylatban:

Év :	analfabéták: %	Az ált. isk. VIII. és magasabb végzettségűek.
	a 7 éves és idősebb népesség aránya szerint.	
1949	4.9	18.0
1960	3.8	28.7
Győr-Sopronmegye	2.0	30.3
Komárom megye	2.5	28.4
Vas megye	2.1	28.0
Hajdu-Bihar megye	6.4	14.9
Szabolcs megye	8.6	16.9
Szolnok megye	5.4	19.8

35 3 A népesség iskolázottsága szempontjából a legszélsőségesebb értéket tüntette fel az előbbi táblázat az egyes megyékkel kapcsolatban. A legjobb helyzete Győr-Sopronmegyének van, míg a legrosszabb helyzete Hajdu-Bihar megyének.

Az iskolázottsági színvonalban nagy különbségek vannak, a fiatalabb korcsoportokba tartozók javára. 20-39 évesek között 43 %, 40-49 évesek aránya kétszerese, 23 %. Az ipari jellegű megyékben magasabb a népesség átlagos iskolázottsági színvonala. A nők iskolai végzettsége alacsonyabb mint a férfiaké. A hatéves és idősebb férfiak 20 %-nak, a nők 22 %-a az általános iskola VIIIa osztálya a legmagasabb iskolai végzettség. Az idősebbek iskolázottsági színvonala lényegesen alacsonyabb, mint a fiatal generációé.

Az általános iskola VIII. osztályát 25-29 évesek 47 %, az 50-59 évesek azonban csak 8 százaléka végezte el.

A városban a népesség iskolázottsága jóval magasabb a megyében, mint a községekben. Míg az általános iskola VIII. osztályát végzettek aránya a községekben 18 %, addig a városokban 25 %. A városok közül Győr népességének legmagasabb az iskolai végzettsége, a legalacsonyabb Mosonmagyaróvárnak. A többi régi kulturájú város a legnagyobb mérvű iparosítás, a Dunántulon kedvező kulturális lehetőségeket teremtett, melynek eredményeként itt a népesség iskolázottsága magasabb színvonalu, mint a többi országrészen . 1./

1./ Magyarország Kulturális Helyzete. /Tájegységek, megyék szerint./ Bp.1961.

1962-ben Győr Városi Tanács Művelődési Osztálya a város üzemében az iskolai végzettséggel kapcsolatban felmérést végzett. Megvizsgált 41. győri üzemet. vasipari 7,

építőipari	3	textilipari	7
vegyipari	3	élelmiszeripari	4
faipari	2	kereskedelmi	3
ÉDÁSZ	1	tanácsi váll.	5
KISZÖV	1	Uj Élet Tsz.	1

A 41 vállalatnál 40.392 dolgozó volt, s ezek közül 48.76 %-a vidéki lakos. Ezen üzemekben 126 analfabétát találtak. / 0.31 % / Az analfabéták közül 9 nő, 20 éven aluli 6, 50 éven felüli 41. volt. A legtöbb analfabéta a KISZÖV lakatos KTSZ-ben, a szeg-kovácsok között volt. 42. A Vagongyárban 20, a Szerszámgépgyárban 14 analfabéta volt. A felmérés alapján,

IV. ált.isk. osztályt végzett dolgozók száma	1.352	268 nő
V. " " " " "	1.733	423 "
VI. " " " " "	1.332	3.358 "
VII. " " " " "	2.574	822 "
VIII. " " " " "	14.549	5.301
I-III. " " " " "	1.874	-
Középisk.végz. " " " "	4.674	1.430
Egyetem, főisk. végz. " " " "	531	24

Ez a felmérés is azt mutatja, hogy az üzemi dolgozók általános iskolájának munkája eredményes, és nagy szükség van arra.

A dolgozók általános és középiskoláját általában a felnőtt oktatást, társadalmi ügyé kell tenni, s ehhez a párt, a szak-szervezet, a nőtanács, a hazafias népfront összefogására és felvilágosító munkájára van szükség.

8./ Kulturális távlati terv Győr-Sopron megyében.

361 Győr-Sopron megye művelődési osztálya 1963-ban elkészítette a megye oktatási távlati tervét. Ez a terv megállapítja, hogy a megyében néhány fontos területen az országos átlagnál jobb eredményt ért el. Így a tankötelezettek iskoláztatási arányszáma, a beiskolázás, a szakirányú előképzés, a szakmai képzés számszerűsége és szervezése, az általános iskolai felnőtt oktatás, az üzemi iskolák, a pedagógusok szakosodása, a gyakorlati foglalkozások területén az eredmények jók. Az 1961-es III. oktatási törvény szemelött tartásával állította össze azon feladatokat a megye művelődési osztálya, melyeket a megyében meg kell oldani. Így a tankötelezettség terén, noha a megye 99.8 százalékban teljesítette, de ezt is szeretné még javítani. /Az országos átlag 98.8 %./Ezzel kapcsolatban az analfabétizmus felszámolásával is tervet készítettek és mindent elkövetnek, hogy ezt is a minimálisra csökkentsék.

364 A terv szerint 1965-re a megye minden osztott és részben osztott általános iskolájában a munkaoktatást meg kell kezdeni. Az általános iskolák építésénél nagymértékű a lemaradás. Különösen a központ beruházásoknál szembetűnő ez. Győr városában pl. több száz lakás épült évről-évre de ezekhez egyetlen tanterem építését sem tervezték. Így Győr-Szigetben, Nádorvárosban, nagy szükség van általános iskolára. Itt a Művelődésügyi Minisztériumnak az Építésügyi Minisztériummal karöltve kell a központ beruházásokat tervszerűbbé tenni.

Távlati fejlesztési tervjavaslat./1961-1980/

<u>Ált. Isk.</u>	<u>1960/61</u>	<u>1965/66</u>	<u>1970/71</u>	<u>1975/76</u>	<u>1980/81</u>
1/Tanköt.sz	58001	60131	55543	59160	65866
2/VIII.oszt. végzők sz.	5674	7043	7151	6545	7202
3/Napközis ta- nulók száma.	4290	5238	9757	15104	20888
4/Tanuló csop. száma	1888	2067	2079	2246	2439
5/Osztály terem száma	1453	1519	1852	2022	2220
6/Műhely terem száma	55	139	185	217	246
7/Szakrendszerű okt. %	85	90	97	99	100
8/Kettős váltás %	23	26	10	10	9
9/Tanuló csop. átlag	30	30	26	26	27
10/Oszt.termek növekedése	66	333	170	198	767
11/Nevelőotthon tanulók sz.	-	50	60	170	300

A kulturális távlati tervet a beruházással és Győr-Sopronmegye lakosságának fejlesztésével közösen állították össze. A megyei tanács tervosztálya Győr-Sopronmegye városainak fejlesztését is elkészítette. A kialakuló új faluközpontokat is tekintetbe vette a tervjavaslat. A távlati tervet 1963. április 17-én hagyta jóvá a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága.

B e f e j e z é s .

A felszabadulás utáni 18 évben nagy utat tettünk meg a háborús pusztításoktól, az iskola, a tanterem, a felszerelés, a pedagógus-hiánytól a beiskolázatlan tanulók tömegétől a mai napig. Az általános iskola kialakulása mindenben igazolta a párt közoktatás politikai útmutatásait. Teljesítette köznevelési funkcióját a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumának felszámolását. Szívós, áldozatos munkával azzá lett amivé alkotói szánták, közoktatásügyünk alapjává.

Az általános iskolát népi demokráciánk a felszabadulással együtt hozta létre és ezért felszabadulásunk a történetének fontos anyaga. Győr-Sopronmegyei általános iskoláinak fejlődése is azt bizonyítja, hogy ez a rohamos és nagymértékű munka össze sem hasonlítható méreteiben és minőségében azzal a fejlődéssel, amely a feudális-kapitalista Magyarországon 1868-tól történt. Az 1961-es iskolai törvény joggal állapítja meg, hogy oktatási rendszerünk alapja ezek után is a VIII. osztályos általános iskola.

Felhasznált irodalom.

Tanfelügyelő iratok. 1945-50-ig. Győr-Sopron, Székesfehérvár
Állami Levéltár.

Közigazgatási Bizottságnak küldött tanfelügyelői jelentések.
Állami levéltárak.

✓ Szabad Győr, /Demokratikus Pártok lapja/ 1945-április 15-től.

Dunántúli Szabad Nép /az MKP napilapja/ 1945 aug. 1-től.

Győri Újság / / az MKP lapja. 1946 jan. 1 -től./

Győri Munkás /Szoc. Dem. lapja/ 1946 -tól

Győrmegyei Hírlap / az MDP lapja/ 1948. máj. 1-től

Kisalföld /az MSZMP lapja/ 1956 nov. 5-től.

Sopronmegye /az MKP lapja/ 1945-49-ig.

Magyar Közlöny, 1945-től 1948-ig.

Oktatási Közlöny, Közoktatási Közlöny, Művelődési Közlöny,
1945-től 1963-ig.

~ Minisztertanácsi Rendeletek. /1949. I. kötet./

Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1950. 51-59. o

Köznevelés. 1945-től 1963-ig. febr.

Tanügyi statisztika a népiskolákról és az általános iskolákról.

1945-1948. Kézirat a Műv. Min. Stat. O. Kurucz Bezső a
stat. oszt. vezető h.

Megyei Összesítő statisztikai jelentések az általános iskolákról.

1952-1963-ig. M. T. Vb. Műv. Oszt. irattár.

Megyei Tanács VB. Műv. Oszt. Statisztikai tájékoztató az 1952-53

tanév közokt. helyzetéről, a megyében. 8. sz.

Magyar Statisztikai Zsebkönyvek: IV. évfolyam 1936-tól
XVI. " 1949-ig.

Oktatásügyi Minisztérium Tervgazdasági Főosztály, Stat. Oszt.

Oktatásügyi Tájékoztató Alsófoku Oktatás Készült 75.
példányban, 62.sz.

Dr. Somogyi József: Hazánk Közoktatási ügye. Szeged, 1942.

A III. éves terv. Az MKP. javaslata. Bp. 1947. 68.o.

Az iskolák államosítása VKM. Bp. 1948. 128. o.

A Központi Vezetőség Határozata a közoktatás helyzetéről és
feladatairól. Köznevelés: 1954 márc. 1. 97.o

Orbán Sándor: Az Egységes Állami Iskola megteremtése.

Tanulmányok a Magyar Népi Dem. történetéből.

Bp. 1955. 564 o.

Az MSZMP. VII. kongresszusa. Bp. 1959. 48. o.

Kiss Lászlóné: Győr -Sopronmegyei Ált. Isk. helyzete az 1957-58
tanév végén. Városi Stat. Ért. 1959 febr.
84-93. o.

Győr vármegye. Szerkeztette: Borobszky Samu Bp. é. n. /212-221/

Rácz Béla Az Ideiglenes Nemzeti Kormány Vállalás és Közokt.
ügyi Min. történetéhez. Levéltári Közlemények:
1962 1. sz. / 43-85./

Hazánk Felszabadításának krónikája. MSZBT. Bp. 1960 47. o.

Magyarország Műv. viszonyai. 1945-1958-ig. Bp. 1960.

Kovács József: Az oktatás fejlődése. Köznevelés. 1960 6. 169. o.

Dr. Scheich Lajos " Az Iskola Gyárkapun belül. Győr, 1960 Kézirat.

Kurucz Dezső: Beszélő számok. Köznevelés, 1960. 6. 186-187. o.

Kovács József: A magyar közoktatás fejlődése a felszabadulás óta.

Pedagógiai szemle, 1952. 6. 475-522.

Soproni Elek: A Kultursarok Gondjai Bp. 1940.

Dr. Valló István. Győr Élete Számokban. 1931-34. 138-143. o.

Népszámlálás: 1960. Bp. 1960. 46-49 o.

Győr-Sopronmegye Személyi és családi adatai 1960. Népszámlálás.

3. h. Bp. 1962

A KSH. Győr-Sopronmegye Igazgatósága Kiadványai: Győr, Sopron-

megye fontosabb statisztikai adatai: 1956. I.év-től.

1963. VIII. év-ig

Statisztikai Évkönyv. XVI. Okt. Bp. 1961. 315-319 lap.

Magyarország Kulturális helyzete /Tájegységek, megyék szerint /
/Statisztikai Időszaki Közlemények/ Bp. 1961. 49. k.

Dr. Simon Gyula: Az iskolaügy fejlődése hazánkban. 1960. 5-117.

/ Tanulmányok a Magy. Népi Dem. Nev. tört. Bp. 1962. II. k. /

Szabó Pál: Az iskola érettség kérdéséhez. Óvodai nevelés. 1962. IX.

"Hogyan" c. győri ped.szak folyóirat. I. II. III. sz.

Miklósvári Sándor: Az ált. isk. tartalmi továbbfejlesztésének
főbb kérdései. Bp. 1963

Koren István: Tíz éves tankötelezettség hazánkban Bp. 1963.

Műv. Min. Tervgazdasági Főosztálya, Stat. Oszt. Statisztikai

Tájékozt. az 1962-63 tanév Bp. 1963. Készült 140.péld.

110.

Kulturstatisztikai Adattár. 1962. /Statisztikai Időszaki Közle-

mények / Bp. 1963/5. 23-25 o.

Tanév:	Egy osztályteremre	Egy tanterőre	Egy tanuló csop-ra	Egy. osztályteremre jutó tanuló csop. száma
	j u t ó t a n u l ó k á t l a g o s a n			
	megyei, orsz.	megyei, orsz.	megyei, orsz.	megyei, orsz.
1950-51	44.0 50.5	32.2 34.9	36.2 39.7	1.22 1.27
1951-52	43.0 48.4	29.1 31.1	34.3 37.3	1.22 1.30
1952-53	40.4 47.6	27.8 30.0	32.5 35.8	1.24 1.33
1953-54	42.1 47.3	26.2 27.9	31.9 34.6	1.32 1.37
1954-55	42.0 46.4	24.1 26.3	30.5 32.8	1.38 1.41
1955-56	40.1 45.6	22.6 24.4	30.0 31.9	1.34 1.43
1956-57	40.1 45.9	22.7 24.0	30.2 31.7	1.33 1.45
1957-58	38.9 44.9	21.4 23.5	28.7 30.7	1.35 1.46
1958-59	38.7 44.2	21.2 23.0	28.7 30.5	1.35 1.45
1959-60	39.4 44.5	21.6 23.3	29.4 31.1	1.34 1.43
1960-61	40.2 46.2	22.8 24.3	30.7 32.6	1.31 1.42
1961-62	40.9 46.9	22.9 24.8	31.3 33.2	1.31 1.41
1962-63	40.1 43.3	22.7 24.6	31.4 33.4	1.27 1.42
1962-63 tanévben egy iskolára jutó tanuló száma	megyei	235.8		
" " " " " " " " országosan		236.8		
" " " " tanuló csop. jutó tanerő	megyei	3.38		
" " " " " " " " országosan		1.36		